

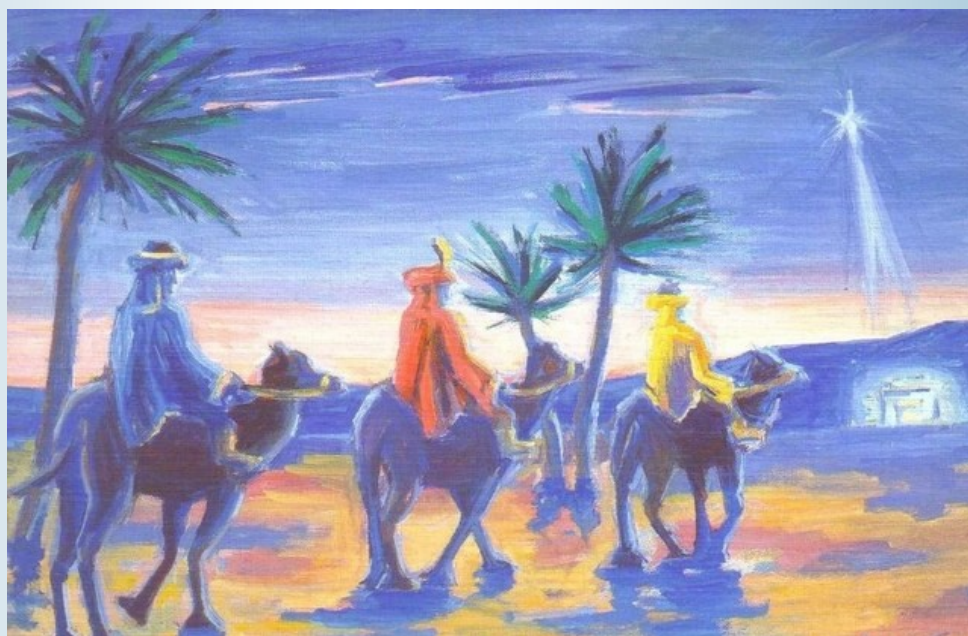
Έτος Ιδρύσεως 1900

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ

Ύλη από την Ηλεκτρονική Έκδοση

Έτος 25ο -Τεύχος 99

1/10/20 έως 31/12/20

Σας Ευχόμαστε

Καλά Χριστούγεννα

Καλή Χρονιά !

Υγεία και Ευημερία σε Όλους!

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Έτος Ιδρύσεως 1900

Πατριωτικό - Πολιτιστικό - Φιλανθρωπικό Σωματείο

3ης Σεπτεμβρίου 56 - 5ος Όροφος

10433 Αθήνα

Τηλ & Φαξ : 210 8226785

E-Mail : syn.syrianon@gmail.com

: synsyrianon@synd.gr

Ιστοχώρος : www.synd.gr

Ηλεκτρονική Διαδικτυακή Έκδοση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΣΥΡΙΑΝΩΝ

Ενημερωτικό Περιοδικό

Έτος 25ο - Τεύχος 99

ΟΚΤ - ΝΟΕ - ΔΕΚ 2020

ISSN 2241 - 9497

Υπεύθυνος Έκδοσης

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΑΦΙΑΣ

Πρόεδρος Συνδέσμου

Δημιουργία - Ενημέρωση

Κωνσταντίνος Ν. Παπαολίζος

Διόρθωση κειμένων

Χρήστος Θανόπουλος

Συνεργάτες παρόντος τεύχους αλφαβητικά

Δημήτρης Βοϊκος

Χρήστος Θανόπουλος

Θάνος Θραψιάδης

Τάκης Κυριτσόπουλος

Μαρία Ρώτα

Νίκος Σαλίβερος

Μερόπη Σπυροπούλου

Δακτυλογράφηση Κειμένων

Χρήστος Θανόπουλος

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Τα ενυπόγραφα κείμενα εκφράζουν τις προσωπικές και μόνο θέσεις των συνεργατών συγγραφέων τους και συνεπώς δεν απηχούν τις θέσεις του εντύπου μας, το οποίο όμως διατηρεί το δικαίωμα να τα τροποποιεί όταν αυτό κριθεί αναγκαίο.

Ψηφιακή Εκτύπωση Περιοδικού από την «Γράμμα Εικόνα» του Νίκου Χατζίρη
Ζακύνθου 16 – 11361 Αθήνα Τηλ 2108841197

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Μετά το ζεστό καλοκαιράκι ακολούθησε το δροσερό φθινόπωρο και η Φύση φόρεσε την πορτοκαλοχρυσιαιά φορεσιά της.

Είναι η εποχή της νοσταλγίας των θερινών δραστηριοτήτων στη Σύρα μας και η αφετηρία νέων εξορμήσεων, υπό την αιγίδα της μεγάλης αγκαλιάς του Συνδέσμου Συριανών.

Αναπολούμε τις εμπειρίες που ζήσαμε με τις εκδρομές μας, όπως στη Θήβα, Επίδαυρο, Γαλαξείδι, Λίμνη Τσιβλού, τις ξεναγήσεις στο «Κλεινόν Άστυ», Μέγαρο Σερπιέρη, Ακαδημία, Βουλή, Οικία Μπενιζέλων, σε τόπους Μνήμης, Ιστορίας και μαγευτικής φύσης, τις διαλέξεις, τις καλλιτεχνικές βραδιές στην αίθουσα μας, τους χορούς και τα ταβερνάκια μας.

Γρήγορα όμως ελπίζουμε να πάνε καλύτερα τα πράγματα και θα είμαστε ξανά στο πούλμαν με τις μουσικές, τα ανέκδοτα της Πόλας, τα γέλια μας και όλες τις εκδηλώσεις μας.

Αυτήν την περίοδο η ψυχή μας ταξιδεύει στη μακρινή Βηθλεέμ, στο Σπήλαιο της Γέννησης του Θεανθρώπου.

Ο Χριστός από αγάπη προς τον άνθρωπο κατέβηκε στην Γη.

Τα Χριστούγεννα είναι η κατεξοχήν γιορτή της Αγάπης.

Η Αγάπη είναι το άνοιγμα προς τον Θεό και προς τον πλησίον.

Οφείλουμε την αγάπη να την εκφράζουμε με λόγια, αλλά κυρίως με έργα, προς κάθε άνθρωπο, χωρίς καμία εξαίρεση.

Ιδίως προς αυτόν που δοκιμάζεται από ασθένεια, φτώχεια, πόλεμο.

Οι σκέψεις μας και οι προσευχές μας αγκαλιάζουν τους ενδεείς, αλλά και όσους αγωνίζονται στην «πρώτη γραμμή», υγειονομικούς και στρατιωτικούς. Τελικά η Αγάπη είναι πάνω από όλα, διότι «Ο Θεός αγάπη εστί».

Ο Πρόεδρος κ. Δημήτρης Βαφίας και τα μέλη του Δ.Σ. του Συνδέσμου Συριανών εύχονται στα μέλη μας, και στις οικογένειές τους, στο Νησί μας και σε όλο τον κόσμο.

**«Καλά Χριστούγεννα», «Καλή και Ευλογημένη Νέα Χρονιά»,
Υγεία, Αγάπη, Ειρήνη και σύντομα Καλή Αντάμωση.**

Συνέντευξη του Προέδρου του Συνδέσμου Συριανών

Κ. Δημήτρη Σ. Βαφία
Στον «Λόγο των Κυκλάδων»

Παρά το γεγονός ότι η πανδημία του κορωναϊού φαίνεται ότι θα ματαιώσει όλες τις δράσεις και εκδηλώσεις εντός του πρώτου τριμήνου του 2021 που είχε προγραμματίσει ο Σύνδεσμος Συριανών, η έκδοση του ετήσιου ημερολογίου έμεινε ανέπαφη, ως ένας θεσμός που εξακολουθεί να στέκεται στο πέρασμα του χρόνου.

Ειδικά, μάλιστα, τη φετινή χρονιά που ο Σύνδεσμος επέλεξε να προβάλει και να αναδείξει τον βιομηχανικό θησαυρό της Ερμούπολης, την οποία κατέστησε πρωτοπόρα σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο ανάμεσα στις υπόλοιπες περιοχές της Ελλάδος, από τα μέσα και προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα, μέχρι το πρώτο τέταρτο του 20^{ου}.

Όπως ανέφερε ο πρόεδρος του Συνδέσμου Συριανών Αθηνών Δημήτρης Βαφίας στον “Λόγο των Κυκλάδων”, «Είναι ιδιαίτερη χαρά για εμάς που, παρά τις γενικές αντιξοότητες που προκαλεί η πανδημία, μπορέσαμε να εκδώσουμε το ημερολόγιό μας.

Το φετινό ημερολόγιο έχει ως αντικείμενο τα παλιά εργοστάσια της Σύρου κατά την άνθιση της βιομηχανικής της περιόδου, τα οποία απασχολούσαν στο απόγειό τους περί τους 10.000 εργαζόμενους, στην πλειοψηφία τους πρόσφυγες που ήρθαν από διάφορα μέρη της Ελλάδος στη Σύρο για να ιδρύσουν μετέπειτα την Ερμούπολη.

Έτσι, η Ερμούπολη ανέπτυξε σταδιακά έντονη βιομηχανική δραστηριότητα, μεταξύ των οποίων ήκμασαν πολλά και διαφορετικού τύπου εργοστάσια, από βυρσοδεψία, εργοστάσια υαλουργίας, χρωματοποιεία, σκαγιοποιεία, εργοστάσια επεξεργασίας υφασμάτων και πολλά άλλα.

Φυσικά, στο ημερολόγιο υπάρχουν και εκτενείς αναφορές στα πρόσωπα που δημιούργησαν τα εργοστάσια στη Σύρο, ενώ θερμές ευχαριστίες οφείλουμε να δώσουμε στους χορηγούς μας, αλλά και σε όσους συνέβαλαν σε αυτή την έκδοση, όπως τον Γιάννη Ανδρειωμένο και την Ντίνα Ανδρειωμένου Συκουτρή, την «Εκτυπωτική» και την Λίτσα Χαραλάμπους για την επιμέλεια και φροντίδα της έκδοσης, το Διοικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου και τον κ. Τσαούσογλου για την σύλληψη της ιδέας, την οποία υιοθετήσαμε ευθύς εξ αρχής.

Στο σημείο αυτό να πω, ότι τα ημερολόγια θα δοθούν δωρεάν στα ενεργά μέλη του Συνδέσμου που είναι τακτοποιημένα οικονομικά, ενώ ένας αριθμός θα διατεθεί προς πώληση και στη Σύρο μέσω της κας Ντίνας Ανδρειωμένου Συκουτρή, της Ρίτας Παπαφίγκου ή και κάποιου βιβλιοπωλείου», τόνισε ο κ. Βαφίας.

ΓΙΟΡΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟ ΤΟΥ «ΟΧΙ»

ΤΗΣ ΜΕΡΟΠΗΣ Ν. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ,
Ομότιμης Καθηγήτριας τού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Πέρασαν ακριβώς όγδόντα χρόνια από εκείνη τήν ημέρα, που έμελλε να αποτελέσει μία από τις κορυφαίες στιγμές της διαχρονικής πορείας του ελληνικού έθνους. Ξημέρωσε ιστορική - γεμάτη από αντιφατικούς οίωνους και αμφίσημα προμηνύματα - για τήν πατρίδα μας και για τούς Έλληνες. Ξημέρωσε ή ημέρα του «ΟΧΙ», μέ δύο έντελως αντίθετα και έμβληματικά χαρακτηριστικά. Από τή μία, σάν νά τήν όριοθετούσε κάτι που έμοιαζε μ' έναν κατάμαυρο και τρομακτικό όρίζοντα, που τόν διέσχιζαν, θαρρείς, κάτι κατακόκκινα αίματινα ποτάμια, ξεκινώντας από μία πηγή που είχε τό όνομα «πόλεμος». Από τήν άλλη, όμως, αύτή ή μέρα, φεγγοβολούσε κι έλαμπε μ' εκείνο τό απερίγραπτο και θαυμαστό φώς, που πλημμύριζε τά πάντα, καθώς ξεχυνόταν από τό χαμόγελο τών στρατευμένων παιδιών μας, που ξεκινούσαν τραγουδώντας για τό μέτωπο. Τί ασύλληπτη αντίφαση!

Αναλογίζομαι πώς, μέσα σ' εκείνο τό «ΟΧΙ», που απάντησε ό Ίωάννης Μεταξάς στο τέλειγράφο του Ίταλου πρέσβη, τό όποιο, στήν συνέχεια, τό επικρότησε, μέ όλη του τήν ψυχή, σύσσωμος ό ελληνικός λαός, υπάρχουν πολλά επί μέρους «ΟΧΙ». Όμως, υπάρχουν και πολλά αντίστοιχα «ΝΑΙ», τά όποια δομοούν τις γενικότερες αμφισημίες και αντιφάσεις που προανέφερα, ενώ, συγχρόνως, στοιχειοθετούν και ουσιαστικές δοκιμασίες της λογικής.

Η μικρή Ελλάδα και οι λίγοι Έλληνες, αντίθετα προς άλλες μεγάλες και πολυπληθείς χώρες, αντιστάθηκε στον πανίσχυρο επιτιθέμενο αίμοσταγή γίγαντα, που πίστευε πως ή κατάκτηση της πατρίδας μας θά ήταν ένας στρατιωτικός περίπατος. Γιατί; Μή ποιές καταβολές, μέ ποιο ψυχικό υπόβαθρο και μέ ποιά ακατάβλητη παρόρμηση; Άς προσπαθήσουμε νά κάνουμε μία σύντομη σχετική ίχνηλάτηση.

Οι Έλληνες, στις 28 Οκτωβρίου του 1940, είπαν:

ΟΧΙ στην ταπεινωτική *παραίτηση* από τά προαιώνια κληροδοτήματα της Ιστορίας τους.

ΟΧΙ στην *διαγραφή* του ανεξίτηλου «Μολών λαβέ».

ΟΧΙ στην *όρθολογική* και μονοσήμαντη αποδοχή της ανισότητας τών στρατιωτικών δυνάμεων.

ΟΧΙ στην άναξιοπρεπή *δειλία*.

ΟΧΙ στην *αποδοχή* της σκλαβιάς.

ΟΧΙ στο προαιώνιο δηλητήριο του *διχασμού*.

Συγχρόνως, όμως, μέ όλα αυτά τά ΟΧΙ, είπαν και τό έμβληματικό ΝΑΙ στον «*υπέρ πάντων αγών*». Μέσα στην λέξη «*πάντων*», είχαν όριοθετηθεί - άβίαστα - από τούς Έλληνες, κάποιες έννοιες υπέροχες και ιερές, έννοιες που

στοιχειοθετούν διαχρονικές και ακατάβλητες αξίες.

Σ' αυτές είπαν, τότε, τὰ μύχια καὶ θαυματουργὰ ΝΑΙ :

ΝΑΙ στήν *ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα*.

ΝΑΙ στήν προτροπή «*αἰέν ἀριστεύειν*».

ΝΑΙ στὸν ἀγῶνα τὸν καλὸ γιὰ τὸ ἰδανικὸ τῆς *ἐλευθερίας*, τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας, αὐτῆς ποὺ στηρίζεται στήν *ἀρετή*.

ΝΑΙ στήν *Πίστη* πρὸς τὴν ἄχραντη προστασία τῆς Παναγίας μας.

ΝΑΙ στήν *εὐθύνη* ἀπέναντι στίς προδιαγραφές ποὺ ἐνυπάρχουν μέσα στήν ἔννοια τῆς αὐλῆς *τιμῆς* καὶ τῆς *θυσίας* ὑπὲρ ἑνὸς ἱεροῦ σκοποῦ.

Μέ αὐτὰ τὰ ΟΧΙ καὶ τὰ ΝΑΙ, δομήθηκε τὸ βιωμένο φρόνημα ἐκείνης τῆς ἡρωικῆς γεννιάς τοῦ 1940, τῶν παπποῦδων καὶ τῶν πατεράδων μας. Αὐτὸ τὸ φρόνημα τοὺς ἔκανε ἀτρόμητους μαχητές, μέ ἀδιαμφισβήτητη ἀναγνώριση ἀπὸ ἔθνη μέ μεγάλα ὀνόματα καὶ πολυάριθμους στρατοὺς ποὺ, ὅμως, εἶχαν ὑποχωρήσει στήν βία.

Στὸν ἀπόηχο ὅλων αὐτῶν, στοχάζομαι πὼς ἡ ἐπέτειος τοῦ ΟΧΙ, δὲν πρέπει νὰ εἶναι εὐκαιρία γιὰ πανηγυρισμοὺς, ἀλλὰ μέρα *μνήμης, τιμῆς, αὐτογνωσίας* καὶ *προσευχῆς*.

Μ ν ἢ μ η καὶ τ ι μ ἢ γιὰ ἐκεῖνα τὰ ἡρωικά παιδιὰ ποὺ πότισαν μέ τὸ αἷμα τους τὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας, ὅπου βρίσκονται ἀκόμα σκορπισμένα τὰ τιμημένα ὀστά τους.

Α ὕ τ ο γ ν ω σ ί α, γιὰ μιὰ μύχια καὶ εἰλικρινῇ ἀπάντηση σὲ κάποια καταλυτικὰ ἐρωτήματα ποὺ, ἴσως, ὀριοθετοῦν οἱ σκιές ποὺ τριγυρίζουν στήν Πίνδο: «Συναισθανόμαστε στ' ἀλήθεια τὸ μεγαλεῖο τῆς 28^{ης} Ὀκτωβρίου»; Κι ἀκόμα, «εἴμαστε σήμερα ἄξιοι νὰ τιμοῦμε τὴν μνήμη ἐκείνων τῶν ἡρώων, ἔχοντας κάνει οὐσιαστικὴ πράξη ζωῆς τὰ ΟΧΙ καὶ τὰ ΝΑΙ ποὺ αὐτοὶ μᾶς κληροδότησαν μέ τὴν αἱματινὴ ὑπογραφή τους»;

Π ρ ο σ ε υ χ ῇ γιὰ βοήθεια καὶ φώτιση. Ὡστε νὰ ἀποφασίσουμε καὶ νὰ ἀξιωθοῦμε, μέσα ἀπὸ τὴν Παιδεία καὶ τὴν ἀγωγή, ἀλλὰ καὶ μέ τὴν ἀτομικὴ συμπεριφορὰ τοῦ καθενὸς καὶ τῆς κάθε μίας ἀπὸ ἐμᾶς, μέ ζωντανὰ παραδείγματα καὶ μέ τιμημένα πρότυπα, νὰ ἐμπνεύσουμε στήν νεολαία μας ἕναν προσανατολισμὸ μέ ὠραῖα ἰδανικά καὶ μιὰ υπεύθυνη στάση ζωῆς, ποὺ θὰ δικαιώνει τίς θυσίες ἐκείνων.

Στοὺς δύσκολους καιροὺς ποὺ περνᾶμε - ὅπως καὶ σὲ κάθε δύσκολη ἐποχὴ - ἡ πατρίδα μας, ἴσως, θὰ χρειαστεῖ καὶ πάλι ἄνδρες μέ ψυχὴ, ποὺ νὰ πάλλεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους γι' αὐτὴν καὶ θὰ θελήσουν, μέ κάθε τρόπο, μέ κάθε θυσία, νὰ ὑπερασπιστοῦν τὴν τιμὴ καὶ τὴν ἀξιοπρέπειά της.

Οκτώβριος 2020

ΣΥΡΙΑΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΤΟ ΤΡΑΚΤΕΡ

Από τον Τάκη Κυριτσόπουλο

Με την τσίμπλα στο μάτι άνοιξε ο Θράσος το καραμελοπωλείο, καθώς σήμερα είχε τη βάρδια την πρωινή.

Βλεφάριασε με το μάτι του το καλό το εμπόρευμα και καταβρόχθισε δυό μαντολάτα πρόσφατης παραλαβής, καθότι δεν είχε φάει προάριστον.

Στη συνέχεια, επειδή ήτανε λαμπόγυαλο οικονομικώς, χτύπησε μερικές αηδονιές στο μπεζαχτά με τη μασιά του μαγκαλιού, αλλά στάθηκε αδύνατο να τον παραβιάσει.

— Άει σιχτίρ, σεκλετίστηκε με την Ερνούλα. Τον κλειδοαμπαρώνει, αδερφέ μου, λες και είναι το παγκάρι του Αγίου Νικολάου! Βρίζοντας έβγαλε έξω στο καλντερίμι μια καρέκλα και κάθισε απάνω της καβαλικευτά. Άναψε τσιγάρο απ' το τσιγάρο του και άρχισε το τηλεβλεφάριασμα στις πιτσιρίκες, που περνούσαν.

— Ψιτ, κορίτσι, είσαστε για μια σύντομη τσάρκα;

Τα κοριτσάκια κα κα, κου κου, παπαρουνιάζανε και κάνανε πέρα. Κάποια μάλιστα κοκοροποιημένη τον έβρισε ασυστόλως.

— Ας το διάολο, πρόστυχε!

Ένα δουλικό μόνο πήγε να του κάνει τα γλυκά μάτια, αλλά την απότρεψε η αφεντικίνα της.

— Φύγε μη. Είναι εφασίας!

— Ρε, θες να 'μαι όμορφος αναρωτήθηκε έμπλεος ναρκισσισμού ο Θράσος και αυτομάτως το μυαλό του έτρεξε στη νιόφερτη τραγουδίστρια του απέναντι κέντρου. Εδώ και μέρες νταλκάς αγιάτρευτος κατάτρωγε τα σωθικά του.

Κορμί σπαθάτο, χτένισμα ντεγκραντέ με ακαζού ανταύγειες, χαλκάδες τσίγκινοι στα ώτα, χείλη σαρκώδη περασμένα ελαφρώς με κόκκινο περλέ και λικνιστικό καπούλι, ήτανε μερικά από τα προσόντα της λάγνας μπαγιαντέρας, που είχανε ανάψει ερωτικό γιαγκίνι στα τζιέρια του. Θα πεις, ολίγον τι σιτεμένη στα χρονάκια της, αλλά τέτοια θα κοιτάμε τώρα;

Σαν πέρασε λίγο η ώρα ακούστηκε η φωνή της Ζίας καρσί απ' το χαγιάτι του σπιτιού.

— Θράσο μου, κόπιασε να πάρεις το δεκατιανό σου ...

— Αδυνατώ τώρα λόγω φόρτου εργασίας ...

— Τι έφτιαξες στο σκερβελέ; την πλησίασε η μάνα της.

— Να δυό αυγουλάκια μάτια του τηγάνισα, καλέ ...

Η Ερνούλα με μικρό κότσο πίσω, μύτη γαμψή και πολλή κακία στο μάτι το ένα, όταν άνοιγε το στόμα της να μιλήσει, το μοναχικό δόντι μπροστά έμοιαζε ... με τερματοφύλακα! Είδε τα δυό αβγά και γέλασε σαρδόνια.

— Στάσου να ρίξω στα αβγά λίγο ... αρσενικό για νοστιμιά ...

Ο Θράσος άφησε να περάσουν τρία τέρμινα οπότε κρέμασε ταχτά – καλέ στην είσοδο του μαγαζιού «Κλοιστών λώγο αλαγίς σεζών» και ξεπόρτισε να γκεζερίζει μπροστά από το κέντρο διασκεδάσεως σιγοσφυρίζοντας άσματα καψουροειδή, ο

ερωτοπλανταγμένος.

Με κουστουμάκι μαρόν ετοιματζήδικο, γραβατάκι σκούρο καραμπουζούκ, ποσέτ στο τσεπάκι με πέντε δόντια και γαλάζιο γκόλφι για το μάτι στη μπουτονιέρα, μοστράριζε γαμπριάτικος περπατώντας λεβέντικα με το κεφάλι ψηλά και το γαρύφαλλο στο στόμα.

Παράλληλα έπαιζε με ένα μικρό αλυσιδάκι, που το τύλιγε στο δάχτυλο πότε δεξιόστροφα και πότε αριστερόστροφα.

— Έτσι θα την τυλίξω και δαύτηνα, σκέφτηκε με αυταρέσκεια. Στην τέταρτή του περατζάδα τρακάρησε το γκαρσόνι της ταβέρνας.

— Έλα δω, ρε Πασχάλη, και ότι σε γύρευα για κάτι πληροφορίες.

— Λέγε, Θράσο μου, και θα στα πω όλα με το νίγμα και με το σίγμα.

— Δε μου λες ρε, το σόι πράμα είναι η λεγάμενη;

— Η νέα μας αιιδός; Το άρφα του άρφα ως προς τη φωνή!

— Κατά τα άλλα σε αρωτάω ...

— Μάλλον ζωηράς ιδιοσυγκρασίας θα έλεγα ...

— Αμάν! Του ... ιππικού, που λένε;

— Ποιανού ιππικού ... Της φιλαρμονικής δε λες καλύτερα!

— Εμφανισιακά;

— Χα, να τηνε βλέπουν και να ζαλίζονται οι Άγιοι Ανάργυροι!

— Το ονοματάκι της;

— Ντάλια ονόματι το καλλιτεχνικόν ...

— Όχι αυτό ρε. Το άλλο της το κολυμπηθράτο.

— Άνευ να ξέρω ...

— Μάθε να μάθεις. Άντε τώρα σ' αφήνω, γιατί ξύπνησε μέσα μου ο αλέκτορας ...

Φτάνοντας στο έμπα της ταβέρνας ο Θράσος έκανε το σταυρό του και μπούκαρε φουριόζος εντός, δήθεν ότι ενδιαφέρεται για ... αλλαντικό.

Την ίδια στιγμή ο μπουζουξής ο Τσίτουρας με τ' όνομα και η καλλιτέχνις κάνανε πρόβα για το βράδυ τραγουδώντας σε σεκόντο αβόζο – αβόζο, ενώ ο μπακάλης ο Πελοπίδας στη γωνία έκανε τις σουμές του.

Ο Τσίτουρας ήτανε μια μπουλντόζα άντρας, μάγκας σκληρός με φωτογραφίες δικές του στη σήμανση και με κάπου πέντε χρόνια οι κλειστές του λόγω βιαιοπραγιών και σατυρίασης. Είχε βλογιοκομμένη πρόσοψη, τσουλούφι που έπεφτε στο αριστερό του μάτι, μουστάκα βουρτσάτη, καβουράκι χταποδοφωλιά, ζουνάρι πεντάμεσο, παντελόνι τζογέ με ρίγες, που περισσεύανε δέκα πόντοι για τσάκα και απ' το τσεπάκι του γελέκου κρεμότανε χοντρόχαντρο μπεγλέρι.

Λανσάρανε το νέο σουξέ του Τσίτουρα, όταν μπήκε ο Θράσος

«Σαν το μαρκούτσι τ' αργελέ

είναι η γάμπα σου καλεεεέ».

Όμως η τραγουδίστρια κατά την εκτέλεση του άσματος μάσαγε τσίχλα αμερικάνικη φτιάχνοντας τσιχλόφουσκες μεγάλες ίσαμε ένα μπαλόνι, γεγονός που σεκλέτισε σφόδρα τον Τσίτουρα.

— Τι θα γένει, ρε σκούνα, θα τρώμε τώρα για θα τραγουδάμε;

Η αιιδός τον ατενίζει πλαγιομετωπικά, φτύνει την τσίχλα ψηλά και οριζοντίως και του ξηγιέται στη μητρική της γλώσσα:

— Τι είπες, ρε πριονοκορδέλα;

Ο Τσίτουρας κοκκινίζει από ντροπή σαν ανύπανδρη μητέρα και δε βγάζει άχνα.

Μπαίνοντας ο Θράσος στην ταβέρνα απευθύνεται στο μπακάλη.

— Καλημέρα, κύριε εδωδιματοπώλα. Με κόπτετε λίγο σαλάμιον του ανέμου.

Η Ντάλια ψιθυρίζει στο αφτί του οργανοπαίχτη.

— Ώπα, πλακώσανε, ρε Τσίτουρα, οι 'πιτάφιοι με τα πούλουδα!

Ο Θράσος όμως δεν ορρωδεί και της κάνει ξομολόγα.

— Τι χαριτωμένη που είστε! Τι μάτια, τι στόμα, τι απ' όλα!

Εκείνη γελά από μέσα της και τον σνομπάρει κατάφωρα.

— Πώς είσαι έτσι, ρε γιασεμί;

Της πετάει πέντε κουβέντες σημαδιακές και κάτι στεναγματικά.

— Είστε θάγμα της φύσης, να πούμε ... Μετά βάζει τσιγάρο σέρτικο και την πλησιάζει εν χρω.

— Δύναμαι ν' ανάψω απ' τη φλόγα των οφθαλμών σας;

— Κάτσε αλάργα, ρε ξεφτέρουγο, και άναψε κι από τη φουφού του μπακάλη. Ύστερα γυρίζει στον μπουζουξή.

— Χτύπα μου ένα λεπιδάτο, μαέστρο μου, γιατί τaráχτηκα.

— Γένηκε ...

— «Στ' Ανάπλι και στην Αίγινα, βαρυποινίτης έγιναααα»...

Αχ και βαχ ψεύτρα κενωνία...

Η Ερνούλα καρσί στο σπίτι είχε πιάσει γωνιά και μπαντζανέμι. Και τη στιγμή που πάскиζε να περάσει μια οτρά κλωστή στη βελόνα της, σε προέκταση του οπτικού της πεδίου προσέχει τα εντός της ταβέρνας λαμβάνοντα χώρα, τη στιγμή ακριβώς που ο Θράσος έδινε τη μάχη του να φέρει στα ντρέσα τη ντιζέζ. Κάτι λοιπόν πό 'χει ανθιστεί από σπιουνιές του μαχαλά, κάτι ο ψυχομπούσουλάς της, τη βάνουνε σε πονηρό σουπέ (υποψία).

— Πού ρεμπελοσκυλεύει, μαρή, ο λεγάμενος αρωτάει τάχα αδιάφορα τη Ζία, που κείνη τη στιγμή γυάλιζε το λιβανιστήρι.

— Έχει βγει στο μπακάλη για όσπριο, καλέ μαμά ...

— Άντε χαχάνω, γιατί θα σε καπακώσω με το τζέτζερη με τα γυφτοφάσουλα. Δεν «κόβεις» το αλισβερίσι που κάνει απέναντι με την καμπαρετζού; Αλλά θα του ρίξω εγώ τέτοιες φάπες αυτουνού, που θα κλαίνει οι απόγονοί του ...

Η Ζία συνειδητοποιεί τη λακκούβα και ρίχνεται στην αγκαλιά της Ερνούλας με κοπετούς.

— Α, κακόψοφο 'νάχει η αισχρή γυναίκα. Θα μου τον ξελογιάσει.

— Τέτοιος λυσσάρης, κόρη μου, δεν έχει ματαγίνει! Θα τον αμποδέσω. Θα του κάνω μάγια να πάθει ανδρόπαυση! Θα τον βαράω ώρες με την ανάποδη της ομπρέλας, δηλώνει και σαλτάρει να φύγει.

— Για πού το 'βαλες μάνα;

— Για να δω ... αν στάζουνε τα λούκια ...

Κατρακυλώντας προς την ταβέρνα η Ερνούλα έκανε εικασίες.

— Τι γυρεύει ο αναθεματισμένος τέτοια ώρα στο γκεζί; Ρε, θες να 'χει πιάσει γιαβουκλού τη λατερνάτη; Θα τον αβγοκόψω παρουσία κοινού.

Εκ παραλλήλου ο Θράσος με τον κανθό του ματιού του σκουρντίζει ένα πιστό αντίγραφο μούμιας να πλανάται στις ρύμες με ρότα προς την είσοδο του κέντρου και θορυβείται ολοσχερώς. Παραχρήμα σαλτάρει και φιδοχώνεται δίπλα στο μπακάλικο, πίσω από κάτι τενεκέδες με πίκλες Αμφιλοχίας.

— Πού φυγαδεύτηκε ο αλογομούρης, εδωδιματοπώλα, τσιρίζει αντί χαιρετισμού η υπερήλικη.

— Να-να-να σου ξη-ξη-γήσω, κε κε-κερά Ρνού-ρνουλα ...

— Ίσαμε να μου ξηγήσεις εσύ θα έχει πάει απόγευμα ...

Κόβει αίφνης τον Θράσο, που κρύβεται πίσω από ένα κιούπι, δίκην Ευρυσθέα και χουφτιάζοντας πλάκα σαπούνι Μυτιλήνης κάνει να το σαβουρντίσει αναντίον του, πλην όμως αυτός ανεμίζει λευκή γκαρσονοποδιά λεκιασμένη και παραδίνεται αμαχητί.

— Ω, τι σύμπτωση, μητέρα! Και εσείς εδώ;

— Τα ξέρω 'γω καλά τα χούγια σου, ρε σουρουκλεμέ, βρυχάται η υπέργηρη σηκώνοντας με κίνηση ζετέ μπιτόνι πετρελαίου στον αέρα. Παραδόξως όμως ο Θράσος διατηρεί το φλέγμα του και δίνει διάτα αφεντάδικη.

— 'Κατό γραμμάρια ταραμά ζύγιασέ μου μπακάλη, και γράφε τσέτουλες...

Η Ερνούλα εκτός εαυτού βρίζει ασυστόλως.

— Ακαμάτη, τεμπέλα, που να μη σ' εύρει τ' αύριο ...

Ο παντοπώλης, και ταβερνιάρης συνάμα, ο Πελοπίδας, παρακολουθεί τα διαμειβόμενα και προσπαθεί να αποτρέψει την Ερνούλα, καθότι συμπαθεί τον Θράσο λόγω υπερκατανάλωσης αλκοόλ, που του πουλά κρυφίως και δε θέλει, όσο να πεις, την καταστροφή του. Βγάζει το βολύμι απ' το αφτί του και υπεραμύνεται σθεναρά του ταχτικού πελάτη.

— Και και και ο Θρα – θράσος λε-λέει την πα-πα-πάσαν αλή-λη-θεια και και προ-προ-τίθεμαι να τον σω-σώσω απ' τα νυ – νύχια σου ...

— Όπου και να τον κρύψεις εγώ θα μπουκάρω.

— Ουχί. Απα – πα – παγορεύεται – ται – ται.

Σε κατάσταση αμόκ η γραία βρίζει τον οποιονάναι και ζυγώνει το Θράσο με το χέρι της υψωμένο για καρπαζιά.

Ο μαγαζής παρεμβαίνει δυναμικά.

— Πρω – πρω – πρώτα να μου δω – δώσεις τα βε – βε – ρεσέδια σου.

— Α!

— Α και και και ξε – ξερός! Πλε – πλέρω ή κο – κο – κόβω ...

Η Ερνούλα βρίσκεται τώρα στα δυό στενά, γιατί δε θέλει να χαλάσει το λισιβερίσι της με το μπακαλόγατο και του σκάει χαμόγελο λες και της έχουνε χαράξει τα χείλια με σουγιά.

— Η καρπαζιά ... αποσύρεται, αφού το θες εσύ κυρ Πελοπίδα. Αυτόνανε όμως θα στον κάνω πομάδα για τους κάλους.

Φεύγοντας απ' το μαγαζί το μάτι της πέφτει στην αρτίστα.

— Σένανε, κουνιστή μου, θα σε ξεμαλλιάσω καμιά ώρα, που ξεμυαλίζεις νοικοκύρηδες ανθρώπους!

Η μηχανή του μεγάλου τρακτέρ δούλεψε στο ρελαντί ώρα πολλή όξω απ' το τσαγκαράδικο του Βρανά στη Νεάπολη. Το όχημα ήτανε παρκαρισμένο στο ρείθρο του καλντεριμιού και ο ιδιοκτήτης του είχε εξαφανιστεί αφήνοντας τη μηχανή του αναμμένη.

Ο Θράσος πάνω που τσάρκιαζε στεγνός σαλιγκάρι, άκουσε το θόρυβο της μηχανής του τρακτέρ, πλησίασε και άρχισε να το περιεργάζεται.

— Το αμορτισέρι του θα 'ναι χαλασμένο, γιατί ακούω δυνατό κραδασμό, αποφάνθηκε, μιας και σκάμπαζε από τεχνικά. Αναπάντεχα εμφανίστηκε μπροστά του ο μπαξεβάνης ο Τζίμης με την τσάπα στον ώμο και ξεμεσιασμένος απ' το σκάψιμο.

— Πω πω, τι είναι τούτο το θερίο, ρε Θράσο, θάμαξε και βγάζοντας την τραγιάσκα του σταυροκοπήθηκε ευλαβικά, γιατί πέρασε το όχημα ... για κάποιον περιφερόμενο επιτάφιο!

Αυτομάτως ο Θράσος ψυλλιάστηκε τη «γωνία». Θα έκανε οικονόμι πλεξάνα.

— Τραχτέρι είναι, ρε Τζιμάκο. Τι ήθελες να 'ναι, κανένα θωρηκτό;

— Και τι δουλειά κάνει;

— Εργάζεται στα ταμπάκια ...

— Έλα βρε ...

— Ανεβαίνεις απάνω, είπε ο Θράσος εμπιστευτικά, και οι κραδασμοί που κάνει το σισπασιόν σε ξεκουράζουν στο πιτς φιτίλι. Άσε που σου κάνει καλό και στα νεύρα!

— Αμάν, τέτοια λέγε μου ...

— Θέλεις να δοκιμάσεις, ρε, ναι ή ου;

— Ναι, αλλά πώς;

— Ξέρεις να οδηγάς ή θα βρω κανένα μπελά;

— Έχω 'παγγελματικό ...

— Οκεί, τα τρία λεπτά ένα τάλαιο.

— Πιο συμφερτικά δε γίνεται;

— Τιμή φιλική σου κάνω. Μη ξεχνάς ότι έχει ανέβει η τιμή της μπεζίνας διεθνώς και από πάνω η εφορία μάς ρουφάει το μεδούλι!

— Τώρα καταλαβαίνω, ρε Θράσο, τι αδρεφός είσαι!

— Και στο δίνω καραντί Τζίμη. Θα κατέβεις τόσο ανάλαφρος, που θα νομίζεις πως γύρισες από προσκύνημα στους Αγίους Τόπους! Άντε, χύσου πάνω στο καρ ...

Σαλτάρισε στη σέλα ο Τζίμης και άρχισε να καμαρώνει σαν φίκος σε μπαλκόνι. Έπιασε το τιμόνι και έκανε τάχα πως οδηγεί, έσβησε το τσιγάρο του στο μαρσπιέ, όπως είχε δει να κάνουν στο σινεμά, έβγαζε εναλλάξ τα χέρια του στο πλάι, δήθεν ότι προτίθεται να πάρει στροφή, κατόπιν μιμήθηκε με τη φωνή του κλάξον, ενώ παράλληλα έριχνε κλεφτές ματιές στο δρόμο, μη λάχει και κατηφόριζε η Γραμματούλα να τόνε καμαρώσει.

— Πέρασαν τα τρία λεπτά, Τζίμη. Πέφτε το τάλαιο. Αιστάνεσαι ρε, πιο ξαλαφρωμένος τώρα;

— Άλλος άνθρωπος νιώθω, Θράσο μου!

— Έμβλημά μας η αποτελεσματικότητα. Λόγια θα λέμε;

Φεύγοντας ο Τζίμης το διαλάλησε σε όλο το μαχαλά. Κόσμος και ντουινιάς αρχένεψε να συρρέει από παντού.

— Καλέ τα μάθατε; Αυτός ο Θράσος, λένε, της κερά Ρνούλας ντε και καλά ο σώγαμπρος άνοιξε επιχείρηση. Διαθέτει ένα θαματοουργό μοτόρι, που και νεκρούς ανασταίνει!

— Μένω εμβρόντητος! Πού βρήκε τα καπιτάλια ο κλειδοτάμπαρος; Μπα, μπαλαμούτι είναι η φτιάξη!

— Μα το επιβεβαιώνει ο Τζίμης ενόρκως, που το δοκίμασε ...

— Ω, για να το λέει ο Τζίμης αλλάζει το πράμα.

Μακριές ουρές από αργόσχολους, χοντρές ρόμπες της γειτονιάς και χασαπομάναβα άρχισαν να σχηματίζονται και να κρέμονται βοτρυδόν από το θαματοουργό τρακτέρ σε κατάσταση υστερίας.

— Δώσε και μένα θείο ...

Ο Θράσος με μια προβατοκουδούνα επέβαλε την τάξη.

— Περικαλώ εμπάτε στην ουρά. Μη συνωθείστε. Θα πάρετε όλοι. Υπάρχει για όλο τον κόσμο. Πουρ λε μόντ ...

— Ένα δεκάλεπτο θα ήθελα, κυρ Θράσο μου, να γίνει η θεραπεία μου ολοκληρωμένη.

— Ελήφθη μανδάμ. Επιθυμείτε να σας κόψω απόδειξη;

— Εγώ πέντε λεπτά, Θράσο παιδί μου, γιατί έχω και μπουγάδα.

— Πήδα στο ροδάτο, κερά Φρόσω ...

— Πιό χαμηλή τιμή δε γίνεται, Θράσο τέκνον μου;

— Αι υποχρεώσεις μας προς τρίτους, πάτερ, δεν το επιτρέπουν εισέτι. Την ευλογία σας.

— Τι να σου πω, γιέ μου. Τέτοιο αποτέλεσμα δεν είδα μήτε στον Άγιο Νεκτάριο της Αιγίνης! Να αποκτήσεις ό,τι λαχταράς.

— Αντεύχομαι.

— Αχχχ! Φέτο μήτε στο ντοκτόρο δε θα πάω για την ποδάγρα.

— Σας αναμένομεν και αύριον ...

— Ανυπερθέτως.

Καθώς έπεφτε η χοντρή βροχή της μπακίρας και ο Θράσος κομπόδενε τις εισπράξεις, λεφτά να χορτάσει ένα τσούρμο και να περισσέψουν και για τα ποντίκια, σταμάτησε ξαφνικά η μηχανή λόγω ... έλλειψης καυσίμου!

Αξάφνου εμφανίζεται ο χωρικός, ο ιδιοκτήτης του τρακτεριού σοκαρισμένος, που έβλεπε ένα τόσο πλήθος γύρω απ' το εργαλείο του.

— Ίντα θωρούν τα μάτια μου;

— Πώς κι αφήνεις, ρε μπάρμπα, τη μηχανή σου αναμμένη και φεύγεις, τον αποπήρε ο Θράσος.

— Ηπής ίσαμε τα γαϊδουριέρικα ν' αγοράσω ένα ταγάρι, γιατί σκιάζομαι να μην πάει και βγάλει τίποτις καβαλίνες το άτιμο, είπε δείχνοντας το τρακτέρ.

— Το ξέρεις, πως άμα δεν ήμουνα εγώ να το προσέχω και να ... σβήσω τη μηχανή έγκαιρα θα σου είχε καεί;

— Δεν είμαι ανένγνωρος γιέ μου. Να πάρε ένα κοσάρι για τον κόπο σου και έλα και αύριο να μου το προσέχεις.

— Ένα δεκάρικο θα κρατήσω, μπάρμπα Γιωσήφη. Μην είμαστε ... και πλεονέχτες τώρα!

Αρχαιολογικός περίπατος στα Κυκλαδονήσια

Από την κ. Μαρία Ρώτα

Ας γνωρίσουμε, όσο γίνεται πιο απλά, τα πιο κύρια, τα πιο σπουδαία και σημαντικά στοιχεία του μοναδικού και παγκόσμια γνωστού πολιτισμού που αναπτύχθηκε στις Κυκλάδες, και στη Σύρο ειδικότερα, γύρω στο 4.000 π.Χ. περίπου. Είναι η εποχή που αναπτύσσεται ένας από τους πέντε μεγαλύτερους πολιτισμούς του κόσμου και που ονομάστηκε “Κυκλαδικός Πολιτισμός”.

Τα νησιά των Κυκλάδων θα είχαν οπωσδήποτε κατοικηθεί από την 7η χιλιετία π.Χ. Φυσικά, αυτό μας είναι γνωστό γιατί είναι πολλές οι ανακαλύψεις ευρημάτων και ιδιαίτερα με τις σύγχρονες μεθόδους χρονολόγησης αυτών των ευρημάτων. Έτσι γνωρίσαμε ότι υπήρξαν πολιτισμοί που διαδέχθηκαν ο ένας τον άλλον σε αρκετά από τα νησιά μας.

Οι αρχαιολόγοι και οι ερευνητές όλου του κόσμου που μελέτησαν τον Κυκλαδικό πολιτισμό, τον χώρισαν σε εποχές διαφορετικές και αυτές τις εποχές τις χαρακτήρισαν με κάποια ονόματα, που επεκράτησαν και είναι γνωστές σε όλους τους ειδικούς, αλλά και σε όσους έχουν ασχοληθεί ακόμη και ερασιτεχνικά με την προϊστορία. Ο αρχαιότερος πολιτισμός της περιοχής των Κυκλάδων που πρέπει να υπήρχε γύρω στο 4.000 π.Χ. μέχρι το 3.000 π.Χ. περίπου, ονομάστηκε GROTTA. Αυτή η λέξη σημαίνει σπήλαιο, σπηλιά. Δηλαδή πολλοί άνθρωποι εκείνης της εποχής ζούσαν σε σπήλαια. (Μας είναι γνωστό ότι και στη Σύρο, ο Φερεκύδης, ως γνωστό, ζούσε σε σπήλαιο, έστω και αν δεν ήταν η ίδια εποχή). Ευρήματα αυτής της παλαιάς εποχής, και από τα μικρά νησιά, είναι πολλά, όπως από την Κέα, την Αντίπαρο, την Κέρο κ.α. Είναι πολλά αυτά τα θαυμάσια ευρήματα που κοσμούν, όχι μόνο τα ελληνικά Μουσεία, αλλά και Ευρωπαϊκά κ.α.

“ΚΕΡΟΣ – ΣΥΡΟΣ”

Ο αρχαίος Κυκλαδίτης είχε αρχίσει να ελέγχει, να διαμορφώνει και να εκμεταλλεύεται το περιβάλλον του. Κατάλαβε, τι μπορούσε να του προσφέρει αυτό που τόσες χιλιάδες χρόνια είχε τόσο κοντά του. Το χώμα και το νερό! Το τυχαίο αποτύπωμα της πατημασιάς του στη λάσπη έδωσε την έμπνευση πως μ' αυτό το υλικό μπορούσε εύκολα να δώσει κι αυτός με τα χέρια του σχήματα και μορφές. Αυτός ο άνθρωπος, ο Κυκλαδίτης, είναι ο εμπνευστής και επινοητής της χρήσης του πηλού, που μ' αυτόν κατασκεύασε πολλά είδη αγγείων και σκευών. Αυτή η τεχνική, ως φαίνεται δεν άλλαξε μέχρι σήμερα.

Για τις ανάγκες της καλλιέργειας, ο αρχαίος Κυκλαδίτης κατασκευάζει: αξίνες, πελέκειες, σμίλες, δρεπάνια, γουδιά από σκληρή πέτρα και από τον ΟΨΙΑΝΟ (τη μαύρη σκληρή πέτρα της Μήλου) κάνει το πρώτο του ξυράφι.

Οι Κυκλαδίτες είναι κατ' εξοχήν ναυτικοί. Στα περισσότερα Κυκλαδονήσια έχουν δημιουργηθεί αξιόλογοι οικισμοί και ακροπόλεις.

Την 3η χιλιετία π.Χ αναπτύσσεται στον Κυκλαδικό χώρο ο μεγάλος και άριστος

πολιτισμός του κόσμου, ο περίφημος Κυκλαδικός πολιτισμός, που διεθνώς έχει ονομαστεί από ειδικούς: "Πολιτισμός Κέρου - Σύρου". Η Κέρος είναι ένα ακατοίκητο μικρό νησί και ανήκει στο σύμπλεγμα των μικρών Κυκλάδων, τα γνωστά μας Κουφονήσια που βρίσκονται ανάμεσα Νάξο και Αμοργό. Αυτά τα μικρά νησιά είναι: Ηρακλειά, Κέρος, Κάτω Κουφονήσι, Άνω Κουφονήσι... Οι ανασκαφές στην Κέρο έδειξαν ότι εκεί, την 2η χιλιετία π.Χ. είχε αναπτυχθεί πολιτισμός αξιόλογος. Η μορφολογία του νησιού βοήθησε σ' αυτό γιατί έτσι κοφτό και απότομο που είναι, ίσως ήταν από μόνο του φρούριο. Το πιθανότερο, βέβαια είναι, ότι ίσως το νησί της Κέρου, όπως και τα άλλα νησιά των Κυκλάδων, θα ήταν μεγαλύτερα και πιο επίπεδα. Μετά όμως την έκρηξη του Ηφαιστείου της Σαντορίνης τα νησιά των Κυκλάδων έχασαν την επίπεδη επιφάνειά τους, όπου υπήρχε. Ακόμη και τώρα τα μεγαλύτερα μέρη τους είναι βραχώδη, άγονα και άνυδρα. Υπάρχουν όμως και τμήματα με ομαλό και εύφορο έδαφος. Αυτά τα εύφορα εδάφη χρησιμοποίησαν και χρησιμοποιούν οι κάτοικοι των νησιών για να καλλιεργήσουν, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, τα χωράφια τους με αμπέλια, ελιές, συκιές και τόσα άλλα φαγώσιμα είδη...

Πασιγνώστα σε όλο τον πολιτισμένο κόσμο έχουν γίνει αυτά τα δύο νησιά μας. Τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Αμερική, εδώ και πολλά χρόνια πριν, έχουν κυκλοφορήσει βιβλία και απλά και επιστημονικά. Είναι θαυμάσιες εκδόσεις, μερικές και αρκετά πολυτελείς, με τίτλο "KEROS - SYROS"

Στην Κέρο ανακαλύφθηκε από τους αρχαιολόγους ο περίφημος αρπιστής, που έχει φωτογραφηθεί χιλιάδες φορές. Έγιναν, επίσης, εκατοντάδες αφίσες έξω από Μουσεία του εξωτερικού. Έτσι διαφημίστηκε η χώρα μας και ιδιαίτερα τα Κυκλαδονήσια. Ο αρπιστής είναι ένα μαρμάρινο μικρό ειδώλιο και θυμίζει λίγο μοντέρνα τέχνη. Παριστάνει έναν άνδρα καθιστό, σε κομπό σκαμνί να παίζει άρπα. Είναι στ' αλήθεια συγκινητικό, αυτό που είχε γίνει κάποια χρόνια πριν, να περπατάς σε κάποιο δρόμο της Φιλανδίας ή της Γαλλίας ή να μπαίνεις στους αστραφτερούς διαδρόμους κάποιου πανεπιστημίου στο Μίτσιγκαν, στο Σικάγο ή στον Καναδά και να βλέπεις μια πανέμορφη αφίσα φωτισμένη καλαίσθητα με τον αρπιστή της Κέρου. Η αφίσα στο κάτω μέρος δεν αναφέρει τίποτα, δεν ερμηνεύει ποιος είναι ο μουσικός, γράφει μόνο GREECE. Έχει αποδειχθεί ότι πολλοί ξένοι επισκέπτες της χώρας μας γνωρίζουν το ειδώλιο του αρπιστή, αλλά και την αρχαία εποχή που φιλοτεχνήθηκε. Αρκετοί ξένοι επισκέπτες γνωρίζουν και την Κέρο, φυσικά από τον χάρτη των Κυκλάδων ή από μια απλή επίσκεψη στο άδειο βραχονήσι.

Αυτός ο θαυμάσιος καθιστός αρπιστής φιλοξενείται σήμερα στο Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών, στην περίφημη αίθουσα που γράφει στην είσοδό της "KEROS - SYROS".

Η δεύτερη σπουδαία Κυκλαδική πόλη μετά την Κέρο, είναι όπως όλοι γνωρίζουμε, η Χαλανδριανή, την οποία πολλοί Συριανοί και ξένοι έχουν επισκεφθεί. Πριν όμως από την Χαλανδριανή, ίσως υπήρχε μια άλλη μικρή πόλη, ένας μικρός οικισμός στα Χοντρά της Βάρης. Και είναι πιθανόν γιατί τα ευρήματα, τυχαία, ήταν πολλά, όπως πολλοί οψιδιανοί (αυτή η μαύρη πέτρα της

Μήλου που ήταν το πρώτο εργαλείο και το πρώτο ξυράφι του Κυκλαδίτη). Βρέθηκαν ακόμη κομμάτια από κεραμικά με σκούρο βερνίκι κ.α. Θα μπορούσαν να γίνουν ανασκαφές σ' αυτήν την απομακρυσμένη μικρή χερσόνησο στα Χοντρά:

Η διαφορά ανάμεσα στην Α' και Β' περίοδο του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού (4.000 – 2.800 π.Χ), είναι ότι εκείνη την εποχή δεν υπήρχαν ακόμη επιδρομές πειρατών.

Από το 2.800 π.Χ. και μετά οι οικισμοί άρχισαν να κατασκευάζονται σε απόσταση από τη θάλασσα, σε υψώματα και σε πλαγιές λόφων για να εξασφαλίζονται από τις επιδρομές των πειρατών.

Ο Αρπιστής της Κέρου

Ο Οψιανός μαύρη πέτρα Μήλου

Ο ΜΑΡΚΟΣ, Ο ΑΛΕΞ ΚΑΙ Ο ΜΑΡΣΕΛ.....

Από το Θάνο Θραψιάδη

Ο Αλμπέρτος Ερέρα (ή Αλεξ), έλληνας Εβραίος από τη Λάρισα, αξιωματικός του ελληνικού στρατού και αντιστασιακός, συνελήφθη τη νύχτα της 24ης προς 25η Μαρτίου και στάλθηκε στο Άουσβιτς.

Ο Μαρσέλ Νατζαρή από τη Θεσσαλονίκη -και αυτός αντιστασιακός- κρατούσε σημειώσεις από τη φριχτή καθημερινότητα του στρατοπέδου όπου είχε μεταφερθεί. Τις έθαψε στο χώμα μέσα σε ένα τσαντάκι (κι αυτό μέσα σε άλλο ένα τσαντάκι) για να τις σώσει...Βρέθηκαν αρκετά μετά (το 1980) από ένα συνεργείο ειδικών ερευνητών που έψαχναν τον χώρο...

Αυτοί οι δύο, μαζί με άλλους έλληνες Εβραίους, προετοίμασαν την εξέγερση της 7ης Οκτωβρίου 1944, ενάντια στους ναζί - βασανιστές στο Άουσβιτς - Μπιρκενάου. Οι εξεγερμένοι, όταν καταλαβαίνουν ότι το παιχνίδι είχε πλέον χαθεί, υψώνουν μian ελληνική σημαία και ψέλνουν τον εθνικό μας ύμνο.

Ο Αλμπέρτος Ερέρα (ή Αλέκος Μιχαηλίδης όπως τον βάπτισαν στην Αντίσταση), που πρωτοστάτησε στην προετοιμασία της εξέγερσης, δεν επέζησε... Τον σκότωσαν μια βδομάδα πριν...

Πρόλαβε, όμως, με ανατριχιαστικά παράλογο τρόπο, να "κλέψει" τέσσερις φωτογραφίες και να αποτυπώσει τη φρίκη του Ολοκαυτώματος. Μία από αυτές -με αριθμό πειστηρίου 280- χρησιμοποιήθηκε στη δίκη της Νυρεμβέργης για την καταδίκη των ναζί-εγκληματιών...

Ο Μαρσέλ Νατζαρή - καίτοι θεωρούσε τον εαυτό του χαμένο- γλύτωσε... Είτε γιατί είχε προηγηθεί η αναταραχή της εξέγερσης, είτε γιατί οι τελευταίες ώρες των στρατοπέδων είχαν φέρει τη διάλυσή τους, πρόλαβε να ξεφύγει. Στα καταχωμένα ελληνικά κείμενά του περιγράφει το ιστορικό της εξέγερσης μαζί με διάφορα στοιχεία που στοιχειώνουν τη σύγχρονη ιστορία.

Ο Μάρκος Βαμβακάρης δεν είχε απολύτως καμμία προσωπική σχέση με τους δύο προηγούμενους. Ούτε και μπορούσε να έχει. Ούτε με αυτούς, ούτε με τους υπόλοιπους έλληνες Εβραίους sondercommanders που εξεγέρθηκαν. Την εποχή εκείνη ούτε αυτός ούτε οι άλλοι Έλληνες γνώριζαν για την ύπαρξη των κρεματορίων και των στρατοπέδων συγκέντρωσης...

Ο Μάρκος ζούσε τη σκληρή του ζωή και με το μπουζούκι του συνομιλούσε με τη

ρεμπέτικη μοίρα του... Ο **Άλεξ**, όμως, ο **Μαρσέλ**, ο **Ιωσήφ (Βαρούχ)** και όλοι οι άλλοι, γνώριζαν για τον Μάρκο. Τα τραγούδια του τα γνώριζαν... Ασφαλώς και τη "**Φραγκοσυριανή**"... Και όπως γράφει και ο Νατζαρή στις σπαρακτικές του σημειώσεις, προετοιμάζοντας τον ξεσηκωμό τους, είχαν υιοθετήσει σαν κώδικα τη μουσική του... Ναι! Συνεννοούνταν μεταξύ τους συνθηματικά, τραγουδώντας παραλλαγμένα τα τραγούδια του Βαμβακάρη.. Και τὰ ἔλεγαν δυνατὰ για να τ' ακούνε και να ενημερώνονται οι Ελληνίδες που εργαζόντουσαν παραδίπλα, στα Canada Commando, δηλαδή εκεί που οι ναζι συγκέντρωναν τα κλεμμένα ρούχα, τα χρυσά δόντια και τα κοσμήματα από τους δολοφονημένους στους θαλάμους των αερίων.

Ο Μαρσέλ, ο Άλεξ, ο Ιωσήφ και όλοι οι άλλοι, με τη "συνέργεια" του Μάρκου Βαμβακάρη -πράγμα ασύλληπτο- χρησιμοποίησαν τις "βδελυρές", ακόμα, νότες του τελευταίου, για να τινάξουν στον αέρα, μέσα στο ίδιο το κολαστήριο του Άουσβιτς, τους γερμανους ναζί και τις θλιβερές σημαίες τους...

Ο Μάρκος, ο Μαρσέλ και ο Άλεξ...

Ο Μάρκος Βαμβακάρης

Τι παράξενες που είναι και ανεξερεύνητες (ή μήπως όχι;) οι γέφυρες της Ιστορίας...

Θάνος Γ. Θραψιάδης

Οκτώβρης, 2020

«Μέγαρο Ισιδώρου Ανδρουλή»

Κείμενο– Φωτογραφίες: Χρήστου Θανόπουλου

Το τριώροφο μέγαρο του Χιώτη μεγαλέμπορου Ισιδώρου Ανδρουλή βρίσκεται στην οδό Πρωτοπαπαδάκη 35 (περιοχή της Αγοράς), από τα πλέον επιβλητικά της Ερμούπολης. Σε εντοιχισμένη ανάγλυφη μαρμάρινη πλάκα στην πρόσοψη, κάτω από τον εξώστη του πρώτου ορόφου αναγράφεται το έτος ιδρύσεως (1870), το όνομα του ιδιοκτήτη πάνω σε ταινία, αρχαία ελληνική κιθάρα (λύρα) στο κέντρο, κλαδιά δάφνης εκατέρωθεν. Πολύ επιμελημένη ολομάρμαρη ισόδομη λαξευτή τοιχοποιία στην πρόσοψη και στο ισόγειο της πλαϊνής όψης, από εκεί και πάνω χτισμένη με μαρμαρόπετρες και παχύ κονίαμα στους αρμούς. Μόνο στο ισόγειο οι παραστάδες, που περιβάλλουν θύρες και παράθυρα, είναι έντονα τονισμένες με λοξότμητους αρμούς. Όλες οι αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες, ταινίες, γείσα, επιστήλια, παραστάδες και παράθυρα είναι μαρμάρινα και τα κλασικά κυμάτια αποδίδονται με ακρίβεια. Τα πλαίσια των ανοιγμάτων της πλαϊνής όψης είναι ξύλινα. Τα ανοίγματα της πρόσοψης είναι πέντε σε κάθε όροφο (στο ισόγειο τρεις θύρες, δύο παράθυρα, στον 1^ο όροφο τρεις μπαλκονόπορτες στο κέντρο που βλέπουν σε μεγάλο εξώστη και δύο παράθυρα, στον 2^ο όροφο μία μπαλκονόπορτα με μικρό εξώστη και τέσσερα παράθυρα). Χυτές σιδεριές στα μπαλκόνια και περίτεχνες σφυρήλατες στα ανοίγματα του ισογείου. Τα φουρούσια, πλούσια διακοσμημένα και μπαλκονοποδιές με φατνώματα και ανάγλυφες ροζέτες, θυμίζουν τα αντίστοιχα πειραιώτικα αρχιτεκτονικά μέλη. Οι πόρτες και τα παράθυρα έχουν εσωτερικά παραθυρόφυλλα, ενώ στην εξωτερική όψη υπάρχουν ιδιότυπα ανάγλυφα μεταλλικά στόρια στα ανοίγματα των ορόφων. Πήλινοι ακροκέραμοι – κάτι σπάνιο για την Ερμούπολη – είναι τοποθετημένοι στο γείσο που επιστρέφει το κτίριο, ψηλό στηθαίο κρύβει την κεραμωτή στέγη. Επιβλητικό το ισόγειο με τους δύο ιωνικούς κίονες που κοσμούν τον χώρο και στηρίζουν ταυτοχρόνως το δάπεδο του 1ου ορόφου.. Η είσοδος προς τους ορόφους γίνεται από την δίφυλλη ακραία δεξιά πόρτα του ισογείου.

Πλούσια η εσωτερική διακόσμηση, με εσωτερικά μαρμάρινα στοιχεία: σκάλα, υποστυλώματα, κίονες και υπέροχες τοιχογραφίες. Στον διάδρομο της μεγαλοπρεπούς εισόδου υπάρχει μαρμάρινη σκάλα με δέκα σκαλοπάτια, δύο μαρμάρινα λιοντάρια στην αρχή της και ακολουθεί ξύλινη σκάλα που οδηγεί στον πρώτο όροφο, όπου διακόπτεται και συνεχίζει για τον δεύτερο όροφο και την ταράτσα. Ένα δεύτερο κλιμακοστάσιο αρχίζει από την είσοδο της πλάγιας όψης και από τον πρώτο όροφο και πάνω συνδέεται με το κυρίως κλιμακοστάσιο. Και στους δύο ορόφους τα δωμάτια είναι διατεταγμένα γύρω από μακρύ διάδρομο, που φωτίζεται από φωταγωγό, στο πίσω μέρος του

κτιρίου.

Ο διάδρομος εισόδου με την μαρμάρινη σκάλα, φέρει στην οροφή ζωγραφιστά φατνώματα (χρυσά αστέρια σε βαθυγάλαζα τετράγωνα), ενώ ζώνη με μαιάνδρους περιτρέχει τον τοίχο. Καθώς ανεβαίνουμε από την ξύλινη σκάλα προς τον πρώτο όροφο, τρία τοπία με δένδρα και πλούσια βλάστηση υποδέχονται τον επισκέπτη. Στο τοπίο απέναντι από την είσοδο του 1ου ορόφου εικονίζονται πανύψηλα δέντρα, η αθηναϊκή Ακρόπολη, με τον Παρθενώνα, τα Προπύλαια και τον Φράγκικο Πύργο (κατεδαφίστηκε το 1875). Στον πρώτο όροφο, μακρύς διάδρομος, με ένα δωμάτιο αριστερά και τρία δωμάτια δεξιά, με ζωγραφιστά πορτοκαλοκαστανόχρωμα φατνώματα στην οροφή, απομίμηση μαρμάρινων ορθογώνιων δόμων στους τοίχους, ζωφόρος με ανθέμια στο πάνω μέρος, καταλήγει στις δύο αίθουσες της προσόψεως. Η μεγαλύτερη έχει εντυπωσιακή οροφογραφία. Κεντρικό θέμα μέσα σε μικρό κυκλικό πλαίσιο, ο Ερμής κρατά το κηρύκειο και δίπλα του η θεά Αθηνά, φέρει θώρακα, κρατά δόρυ, ασπίδα με γοργόνειο ανάμεσα τους, (σύμβολα του εμπορίου και της σοφίας αντίστοιχα), πατάνε πάνω σε σύννεφα. Η υπόλοιπη οροφή χωρίζεται σε τετράγωνα και πολύγωνα σχήματα, διακοσμημένα με φυτικά κοσμήματα. Στους τοίχους στο κάτω μέρος, ζωγραφιστή ορθομαρμάρωση σε αποχρώσεις του πράσινου, ενώ στις γωνίες λεπτοί κίονες με κορινθιακά κιονόκρανα, μοιάζουν μεταλλικοί, υποβαστάζουν ζωγραφιστό θριγκό με ζωφόρο διακοσμημένη με ανθέμια. Στη διπλανή μικρότερη αίθουσα της προσόψεως, η οροφογραφία είναι απλούστερη, με υποκίτρινα – καστανά ανθέμια. Πολύ πιο ενδιαφέρουσα είναι η διακόσμηση ενός μικρού δωματίου, που θα πρέπει να χρησίμευε ως τραπεζαρία. Ο ζωγραφικός διάκοσμος δεν περιορίζεται μόνο στην οροφή αλλά καλύπτει και τους τοίχους. Πέργκολα με αναρριχώμενα φυτά και άνθη είναι ζωγραφισμένη στην οροφή, ενώ στους τοίχους σε επιμήκη πλαίσια εικονίζονται φρούτα, πουλιά και ψάρια κρεμασμένα από τα σίδερα της πέργκολας. Η άνοδος στον δεύτερο όροφο επιφυλάσσει εκπλήξεις. Ο κεντρικός διάδρομος περιβάλλεται από τρία δωμάτια εκατέρωθεν. Ο φυσικός άπλετος φωτισμός από το υαλόφρακτο οπείο στην οροφή του αναδεικνύει τα ζωγραφιστά φατνώματα της οροφής (βαθυγάλαζα τετράγωνα με χρυσά αστέρια), ενώ στους τοίχους υπάρχει ζωφόρος με ανθέμια και γιρλάντες από λουλούδια. Στις στενές πλευρές του διαδρόμου ψηλά δύο συριανά τοπία. Τα Χρούσα στην μια πλευρά, όπου υπήρχε η εξοχική έπαυλη Ανδρουλή και μια άποψη της Ερμούπολης στην άλλη (θυμίζει Φλαμανδούς ζωγράφους). Ζωγραφιστά κίτρινα πλαίσια, που μοιάζουν με κορνίζες, περιβάλλουν κάθε τοπίο, που παρουσιάζεται σαν ξεχωριστός πίνακας. Ολόγυρα ψηλά στους τοίχους εξωτικά τοπία με δένδρα, αναρριχητικά φυτά και λουλούδια. Οβάλ εξοχικό τοπίο, με ερυθρόχρωμο πλαίσιο, όπου δεσπόζει γυναικεία μορφή με πράσινη φούστα, λευκό υποκάμισο, γαλανό ουρανό. Οι οροφογραφίες των δύο αιθουσών της πρόσοψης έχουν καταπέσει. Πολύ κακή η κατάσταση του κτιρίου στους δύο ορόφους, όπου ο επισκέπτης πρέπει να βηματίζει πολύ προσεκτικά. Το κτίριο το 1998 ήταν εγκαταλειμμένο. Η επισκευή της στέγης με σκυρόδεμα από τον ενοικιαστή του ισόγειου χώρου, έχει

διαφυλάξει το κτίριο από την ολική καταστροφή. Όμως χρήζει επείγουσών σωστικών ενεργειών.

Στο ισόγειο λειτουργεί το καφέ – μπαρ και πολυχώρος εκδηλώσεων «Μέγαρον» του Γεωργίου Ζορμπάνου, ο οποίος είχε την ευγενή καλοσύνη να μας υποδεχτεί πολύ πρόθυμα και να μας ξεναγήσει σε αυτό το μοναδικό κτίριο – κόσμημα τη Ερμούπολης. Τον ευχαριστούμε θερμά που μας έδωσε την ευκαιρία να ζήσουμε αυτήν την εμπειρία.

Η οικία Ανδρουλή είναι ιδιοκτησία του Ισιδώρειου Ιδρύματος Ερμούπολης Σύρου (Ν.Π.Ι.Δ.). Το Δημοτικό Ορφανοτροφείο Αρρένων ιδρύθηκε το 1855 επί δημαρχίας Α. Δαμαλά. Σε αυτό δωρήθηκε η οικία του δασκάλου Ε. Μαγκάκη, που αγοράστηκε από τους αδελφούς Φ. και Α. Μπαμπαγιώτη (1857). Συνεισέφεραν πολλοί ομογενείς. Ο Νικόλαος Ισιδωρος στις αρχές του 20^{ου} αιώνα άφησε σε αυτό την περιουσία του και έκτοτε φέρει το όνομά του, Ισιδώρειο Ορφανοτροφείο Αρρένων Ερμούπολης, βρίσκεται στην οδό Σωκράτους 2, στους Τρεις Ιεράρχες στο Βροντάδο. Οι αδελφοί Βαρδάκα έκτισαν τον Ι. Ναό Τριών Ιεραρχών στο προαύλιο του Ιδρύματος (βόρεια γωνία του συγκροτήματος). Φιλοξενούσε ορφανά αγόρια, τα οποία διέμεναν εκεί έως την ενηλικίωση τους. Όταν εξέλιπε η ανάγκη ύπαρξης ενός ορφανοτροφείου στην Σύρο, μετεξελίχθηκε σε φοιτητική εστία, που φιλοξενεί 15 αγόρια, 15–25 ετών, μαθητές, φοιτητές, που έχουν επιλεγεί με κοινωνικο-οικονομικά κριτήρια, από άπορες οικογένειες ή με κοινωνικά προβλήματα.

Παρέχεται δωρεάν στέγη και φροντίδα. Δωρητές προσφέρουν σκεύη, τρόφιμα, φαγητό. Αρωγοί στο Ίδρυμα είναι η Δημοτική Αρχή, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, το Φιλόπτωχο Ι. Ν. Αγίου Νικολάου, η Ιερά Μητρόπολη Σύρου, ο Συλλόγος Μηχανικών – Μελετητών. Έγιναν επισκευές: στο κτίριο της Εστίας (σε οροφή, τουαλέτες, σύστημα θέρμανσης, προσθήκη δύο δωματίων), στον Ι. Ν. Τριών Ιεραρχών (που κινδύνευε με κατάρρευση, χορήγηση εκκλησιαστικών σκευών) και στο 3^ο Νηπιαγωγείο – Δημοτικό Σχολείο (ιδιοκτησία του Ιδρύματος που μισθώνει το Υπουργείο Παιδείας). Το Ίδρυμα διαθέτει ακίνητη περιουσία και εισπράττει κάποια μισθώματα, από τα οποία συντηρείται και τα αξιοποιεί για τις δράσεις του, αλλά είναι δυσβάσταχτο το ΕΝΦΙΑ και πολλά ακίνητα είναι πεπαλαιωμένα και ερειπωμένα. Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι πενταμελές, ορίζεται από το Δημοτικό Συμβούλιο του Δήμου Σύρου – Ερμούπολης. Πρόεδρος είναι η κ. Μαρία Καλαντζάκη, αντιπρόεδρος ο κ. Ιωάννης Κεράνης, ταμίας ο κ. Ιωάννης Χαρίτος, γραμματέας η κ. Αλέκα Κεραμιώτη και μέλος ο πατέρας Βενέδικτος Φραγκογιάννης. Το Δ.Σ., μαζί με δύο κυρίες που εργάζονται σκληρά στο Ίδρυμα, οι φίλες και οι φίλοι του Ιδρύματος, με κόπο και μόχθο προσπαθούν και υποστηρίζουν το Ισιδώρειο Ίδρυμα, ώστε να συνεχίζει ανεμπόδιστα την μακρόχρονη πολύ σημαντική προσφορά του στο κοινωνικό σύνολο.

Συγχαρητήρια σε όλους!

Βιβλιογραφία

- 1) Αγριαντώνη Χριστίνα, Φενερλή Αγγελική, Ερμούπολη – Σύρος, Ιστορικό Οδοιπορικό, ΔΕΑΕ, Εκδόσεις Ολκός, Αθήνα 2000.
- 2) Τραυλός Ιωάννης, Κόκκου Αγγελική, Ερμούπολη, Έκδοση Εμπορικής Τραπέζης της Ελλάδος, Αθήνα 1980.
- 3) www.koinignomi.gr>politiki>eimaste-mia-oikogeneia
- 4) www.syrostoday.gr>News>19130-Orfanó-apo-voitheia, Ορφανό από βοήθεια το Ισιδώρειο Ίδρυμα.
- 5) https://toperiodikou.gr/Μαρία_Καλαντζάκη:_Η_επιτυχία_και_η_ευτυχία_είναι_μονόδρομος_-_Το_περιοδικό_μου.
- 6) Συνομιλία με τον κ. Γεώργιο Ζορμπάνο.

Η διαρκής έκθεση «Χαρτί και Καλαμάρι» Τα εργαλεία της γραφής και η γραπτή επικοινωνία, στην Δημοτική Βιβλιοθήκη Σύρου – Ερμουπόλεως

Κείμενο – Φωτογραφίες: Χρήστου Θανόπουλου

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη Σύρου – Ερμουπόλεως, ιδρύθηκε (1926) επί δημαρχίας Επαμεινώνδα Ν. Παπαδάμ, με τη συμβολή του δικηγόρου Δημ. Α. Κρίνου και στεγάζεται στο ισόγειο του κτιρίου της «Λέσχης Ελλάς» (σήμερα Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Ερμουπόλεως – Σύρου), ενός μνημειώδους κτιρίου ρομαντικού νεοκλασικισμού του 19^{ου} αιώνα (1863 – 1865) του Ιταλού αρχιτέκτονα Pietro Samprò (δημιουργού και του θεάτρου «Απόλλων»).

Βρίσκεται δεξιά από το δημαρχείο, στην ΒΑ γωνία της πλατείας Μιαούλη και μπροστά του υπάρχει κηπάριο με τις προτομές των Δ. Βικέλα, Ε. Ροΐδη, Γ. Σουρή, Τ. Αμπελά, Ρ. Μπούμη – Παππά (1971). Η πρόσοψη χωρίζεται σε τρία μέρη, τα δύο ακραία προεξέχουν με συνεχείς εξώστες – μαρμάρινο στηθαίο στον πρώτο όροφο, πάνω σε διπλά φουρούσια. Το ισόγειο, από επιμελημένη τοιχοποιία με βαθείς οριζόντιους λοξότμητους αρμούς – τοξωτά ανοίγματα, έχει στο μεσαίο τμήμα τρίλοβο άνοιγμα με τοσκανικούς κίονες. Εδώ ήταν η κεντρική είσοδος, τώρα όμως χρησιμοποιείται ως είσοδος της Δημοτικής Βιβλιοθήκης. Ο όροφος με απλούστερη τοιχοποιία, έχει παραστάδες στις γωνίες, ορθογώνια πλαίσια στα ανοίγματα και στέφεται με επιστήλιο, γείσο και χαμηλό στηθαίο που κρύβει την στέγη. Η πλάγια όψη στην οποία βρίσκεται η είσοδος προς τον όροφο (μετά την επισκευή του 1970), έχει απλή αρμολογημένη λιθοδομή στο ισόγειο και σοβατισμένο όροφο.

Ο Δήμος δημιούργησε μετοχική εταιρεία (1861) για να κτιστεί και στεγαστεί η ενοποιημένη «Λέσχη Ελλάς», στα πρότυπα των αγγλικών clubs και λειτουργούσε ως χώρος συγκεντρώσεων, φιλολογικών – καλλιτεχνικών εσπερίδων, χορών, άτυπο χρηματιστήριο, κ.α. Η Λέσχη νοίκιαζε από τον Δήμο τον όροφο (σήμερα Πνευματικό Κέντρο με αίθουσα διαλέξεων, Μουσείο Αντιγράφων Κυκλαδικής Τέχνης, ιδρύθηκε από την αρχαιολόγο Μαρία Ρώτα). Παρουσιάζει πιστά αντίγραφα των εκθεμάτων που υπάρχουν στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης Γουλιανδρή. Το ισόγειο έγινε διαδοχικά καφενείο, ταχυδρομείο και από το 1970 Δημοτική Βιβλιοθήκη, ενώ τμήμα του έχει παραχωρηθεί στην Στέγη Μικρασιατικής Μνήμης και το υπόλοιπο περιλαμβάνει αίθουσες εκθέσεων. Ο πρώτος όροφος εξυπηρετεί διαλέξεις, χορούς, άλλες εκδηλώσεις. Στην διάρκεια της Κατοχής είχε επιταχθεί από τους Ιταλούς ως λέσχη αξιωματικών, έπειτα βομβαρδίστηκε. Μετά τις επισκευές (1970 και 1998) ανακαινίζεται και αποκαθίσταται στην αρχική του μορφή, συμπεριλαμβανομένου και του ζωγραφικού διακόσμου. Διατηρούνται ακόμη οι ερωτιδείς και οι μάσκες στην αίθουσα χορού.

Οι παλαιότερες βιβλιοθήκες χρονολογούνται από την εποχή των Σουμερίων. Οι διάδοχοι του Μ. Αλεξάνδρου μεταφύτευσαν τον ελληνικό πολιτισμό και τον έκαναν οικουμενικό. Οι σημαντικότερες βιβλιοθήκες του αρχαίου κόσμου ήταν της Αλεξάνδρειας και της Περγάμου, με 200.000 τόμους η κάθε μία. Ιδρυτής του Μουσείου (ερευνητικού κέντρου) και της Βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας ήταν ο Πτολεμαίος Α' (306-282 π.Χ.). Η οργάνωση τους

ανατέθηκε σε μαθητές του Αριστοτέλη. Καλλιεργήθηκαν οι επιστήμες: Φιλολογία, Γεωγραφία, Μαθηματικά, Φυσική, Μηχανική, Ιατρική, Αστρονομία. Μετά την μοιραία ήττα των Μακεδόνων από τους Ρωμαίους στην μάχη της Πύδνας (168 π.Χ.), ο νικητής στρατηγός Αιμίλιος Παύλος έλαβε ως μοναδικά λάφυρα από τον Μακεδόνα βασιλιά Περσέα την βιβλιοθήκη του και τον κυνηγετικό εξοπλισμό του! Το ελληνικό πνεύμα κατέκτησε τους κατακτητές Ρωμαίους. Στην Ρώμη υπήρχαν πολλές δημόσιες βιβλιοθήκες (Αυγούστου, Οκταβίας, Βεσπασιανού, κ.α.). Η περίφημη Βιβλιοθήκη του Αδριανού ιδρύθηκε στην Αθήνα τον 1^ο μ.Χ. αιώνα από τον φιλέλληνα αυτοκράτορα. Στο Βυζάντιο υπάρχουν τριών ειδών βιβλιοθήκες: οι δημόσιες, οι ιδιωτικές και οι μοναστηριακές. Περίφημες οι αυτοκρατορικές βιβλιοθήκες της Κωνσταντινούπολης (Κωνσταντίου, Ιουλιανού Παραβάτη, Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου), αλλά και η διπλή δημόσια του Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου. Πολλές οι μοναστηριακές βιβλιοθήκες (Μονής Στουδίου στην Κωνσταντινούπολη, Αγίας Αικατερίνης στο Σινά, Μονή Αγ. Ιωάννου Θεολόγου στην Πάτμο, σε μονές του Αγίου Όρους, Μεγίστη Λαύρα, κ.α.). Μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης πολλοί Έλληνες λόγιοι (Χρυσολωράς, Πλήθων Γεμιστός, Βησσαρίων) μεταφέρουν τις βιβλιοθήκες τους στην Δύση και ειδικότερα στις πόλεις της βόρειας Ιταλίας, εκεί όπου αρχίζει να ροδίζει το φως της Αναγέννησης. Η επανεκτίμηση και αναβίωση του αρχαίου κόσμου, της κλασικής και χριστιανικής λογοτεχνίας, οδηγεί στον Ουμανισμό. Χιλιάδες ιδιωτικές βιβλιοθήκες γίνονται δημόσιες. Η Μαρκιανή βιβλιοθήκη της Βενετίας ιδρύεται (1468) από την δωρεά των 746 κωδίκων του καρδινάλιου Βησσαρίωνα. Πολύ αξιόλογες οι πατριαρχικές βιβλιοθήκες Κωνσταντινούπολης, Αλεξανδρείας, Ιεροσολύμων. Οι λόγιοι – μεγάλοι διδάσκαλοι του Γένους επισημαίνουν την σημασία της παιδείας για το σκλαβωμένο ελληνικό έθνος, ιδρύουν σχολεία και βιβλιοθήκες (Φαναριώτες, αξιωματούχοι Παραδουνάβιων Ηγεμονιών, Επτανήσιοι ευγενείς, κ.α.). Οι πρώτες προεπαναστατικές δημόσιες βιβλιοθήκες είναι των Ιωαννίνων, της Δημητσάνας (1764), της Χίου (1792, ο Αδαμάντιος Κοραής παροτρύνει τους Ευρωπαίους ελληνιστές να στέλουν τα έργα τους στην βιβλιοθήκη της Χίου), η Κοβεντάρειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης (1813), η Δημοτική Βιβλιοθήκη Μηλεών Πηλίου «Ψυχής Άκος» (1815) με 8.000 τόμους – ιδρύθηκε από τον Άνθιμο Γαζή (πέθανε στην Ερμούπολη 1828), η Δημόσια Ιστορική Βιβλιοθήκη Ανδρίτσαινας «Νικολοπούλειος» (1858) με 6.000 τόμους – ιδρύθηκε από τον Κωνσταντίνο Αγαθόφρονα Νικολόπουλο, η Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου. Στην Αθήνα πολύ σημαντικές είναι η Εθνική Βιβλιοθήκη, της Βουλής, η Μπενάκειος, η Γεννάδειος, οι Δημοτικές Αθηνών (1835), Θεσσαλονίκης (1932), κ.α.

Η Δημοτική Βιβλιοθήκη διαθέτει 55.000 τόμους. Ο αρχικός πυρήνας ήταν 2.000 τόμοι από τις συλλογές της Βιβλιοθήκης του Γυμνασίου (1835) και ειδικότερα τη βιβλιοθήκη του Ιακώβου Ρώτα, αγαπημένου φίλου του Κοραή, αγορασμένη το 1841 από τον Δήμο, η συλλογή του επισκόπου Κυκλάδων Ανθίμου Κομνηνού (1842), κ.α. Εμπλουτίζεται συνέχεια με δωρεές. Σημαντικές δωρεές ήταν των: Αλεξάνδρας και Ευάγγελου Πετρίτση (παλαιά βιβλία), Γεωργίου Βέλτσου, Στυλιανού Κορρέ, Μάνου Ελευθερίου, Δημ. Κρίνου, κ.α. Ξεχωριστή θέση κατέχουν τα «Αργοναυτικά» του Απολλωνίου του Ρόδιου (1521) το παλαιότερο βιβλίο, το «Ονομαστικό του Πολυδεύκου» (1608) του Ρακινά, οι «Ιουστινιάναι» του Πρίγκηπα Ροδοκανάκη – σπάνια συριανή έκδοση. Στη συλλογή παλαιών βιβλίων υπάρχουν συγγράμματα αρχαίων Ελλήνων

συγγραφέων, κυρίως εκδόσεις Λειψίας 19^{ου} αιώνα (Αισχίνης, Αισχύλος, Ευριπίδης, Διόδωρος Σικελιώτης, κ.α.). Υπάρχει συλλογή του τοπικού τύπου από τον 19^ο αιώνα έως σήμερα. Από τον Οκτώβριο 2010, στην νέα αίθουσα «Μάνος Ελευθερίου» που παραχωρήθηκε από τον Δήμο στη Βιβλιοθήκη, αναπτύχθηκε η σύγχρονη συλλογή. Διοργανώνονται εκδηλώσεις με άξονα πάντα το βιβλίο. Η «παιδική γωνιά» ασφυκτιά το καλοκαίρι από παιδιά. Το έντυπο υλικό είναι ταξινομημένο με το δεκαδικό σύστημα ταξινόμησης DEWEY. Λειτουργεί δανειστική βιβλιοθήκη, κυρίως για τα λογοτεχνικά βιβλία.

Με την είσοδο στον προθάλαμο της Δημοτικής Βιβλιοθήκης, όπου ανάμεσα στις βιβλιοθήκες υπάρχει παλαιά τυπογραφική μηχανή και γραφομηχανή, οι ευγενικές υπάλληλοι πληροφορούν τον επισκέπτη ότι στο αριστερό τμήμα του ισογείου (αίθουσες Μάρκου Φρέρη και Γεωργίου Βέλτσου) υπάρχει η διαρκής θεματική έκθεση «Χαρτί και Καλαμάρι. Τα εργαλεία της γραφής και η γραπτή επικοινωνία». Η έκθεση παρουσιάστηκε πριν εννιά χρόνια στην Σύρο και συνεχώς εμπλουτίζεται, από τον Ανδριώτη ιατρό – συλλέκτη Μιχάλη Καϊρη (μέλος της Writing Equipment Society από το 2000), ο οποίος δεν έχει φειστεί χρόνου και χρήματος, προκειμένου να δημιουργηθεί αυτή η υπέροχη συλλογή, που κάνει μια αναδρομή από την αρχαιότητα έως περίπου το 1960.

Στις βιτρίνες της έκθεσης φιλοξενούνται τόσο ακριβή αντίγραφα, όσο και παλαιά συλλεκτικά αντικείμενα, όπως γραφίδες, κάλαμοι, καλαμάρια, κονδυλοφόροι, μελανοδοχεία, χρωσθήρες, μολύβια, γόμες, ξύστρες, στυλογράφοι, σφραγίδες, επιστολές, τηλεγραφήματα, κ.α. Πολύ συγκινητικός ο μαυροπίνακας με το λαγοπόδαρο, για σβήσιμο της κιμωλίας αντί του σπόγγου, στα απομονωμένα ελληνικά ορεινά χωριά. Φιλοξενούνται δύο ξυλόγλυπτες βιβλιοθήκες με βιβλία των Γ. Βέλτσου και Δ. Βικέλα. Περιγράφεται η πορεία της γραφής στην Ευρώπη, στον Ισλαμικό κόσμο, στην Άπω Ανατολή (Αίθουσα Γ. Βέλτσου).

Οι βραχογραφίες – σπηλαιογραφίες του προϊστορικού ανθρώπου (30.000 – 5.000 π.Χ.) που προήλθαν από χάραξη με μυτερή πέτρα ή σχέδιο με κάρβουνο, ώχρα και ζωικό λίπος, σηματοδοτούν τις πρώτες προσπάθειες του ανθρώπου αποτύπωσης σκηνών της καθημερινότητας, (κυνηγιού, τελετών), συναισθημάτων κ.λπ.

Ξύλινη πινακίδα (5250 π.Χ.) με χαράγματα – προσπάθεια επικοινωνίας νεολιθικών ψαράδων ή εμπόρων, έχει ανακαλύψει ο καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Α.Π.Θ. Γ. Χουμουριάδης στο Δισπηλιό Καστοριάς. Παρόμοια χαράγματα σε πινακίδες, ξύλινες ή πήλινες βρέθηκαν και αλλού (Ουγγαρία, Σερβία, Ρουμανία, Βουλγαρία) με αυτό το είδος «κεντροευρωπαϊκής γραφής». Η δημιουργία γραφής – αλφαβήτου προϋποθέτει την ύπαρξη ανακτόρων, θησαυροφυλακίου, εμπορίου. Πρώτη φορά συνέβη το 3300 π.Χ. στην Μεσοποταμία, όπου οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές. Γραφή και κείμενα γραμμένα με την μορφή βιβλίων είναι γνωστά στην Ανατολή (Αιγύπτιοι, Σουμέριοι 2600 π.Χ.) την 3^η και 2^η χιλιετία π.Χ. Στην δεύτερη χιλιετία έχουμε γραφή και στην Ελλάδα, Γραμμική Α' (1800 – 1400 π.Χ.) που δεν έχει αποκρυπτογραφηθεί και Γραμμική Β' (κρητομυκηναϊκή συλλαβογραφική, που έχει αναγνωσθεί 1450 – 1100 π.Χ.) Η ελληνική αλφαβητική γραφή χρονολογείται σε εξελιγμένη μορφή στα τέλη του 8^{ου} π.Χ. αιώνα (οινοχόη Διπύλου 750 – 735 π.Χ., σκύφος – ποτήριον Νέστορος, νήσος Πιθηκούσες, Νεάπολη Ιταλία 700 π.Χ.), πράγμα που επιτρέπει να υποθέσουμε ότι ήταν σε χρήση από τον 9^ο ή και τον 10^ο π.Χ.

αιώνα (πριν τα Ομηρικά Έπη). Ο τύπος των γραμμάτων που είναι βορειοσημιτικής προέλευσης (φοινικικό συλλαβάριο συμφώνων), ανάγεται στον 12^ο π.Χ. αιώνα, που σημαίνει και έχει ήδη υποστηριχθεί, ότι η χρήση του αλφαβήτου στην Ελλάδα μπορεί να αναχθεί μέχρι και τον 11^ο π.Χ. αιώνα. Δεν μπορεί λοιπόν, να αποκλειστεί η ύπαρξη βιβλίων και βιβλιοθηκών πριν τον 6^ο π.Χ. αιώνα, αφού προϋπήρχε η γραφή και υπήρξε πνευματική ακμή (Ομηρικά έπη, Ίωνες φιλόσοφοι). Οι Έλληνες που αισθάνθηκαν την ανάγκη να γράφουν τα ονόματα των ολυμπιονικών ήδη από το 776 π.Χ., δεν αισθάνθηκαν την ανάγκη να συγκροτήσουν σε βιβλία την εξελιγμένη γνώση τους σε πλήθος αντικειμένων και ιδίως την ποίηση και την φιλοσοφία; Πιθανότατα δεν κατέστη δυνατή η διατήρηση των ευάλωτων παπύρων, ξύλινων και πήλινων πινακίδων από τον 10^ο ή 9^ο π.Χ. αιώνα. Η πρωτοελληνική γλώσσα τοποθετείται στην 3^η χιλιετία π.Χ..

Ο άνθρωπος χρησιμοποίησε για την γραφή αρχικά την πέτρα, το βράχο, τις πήλινες πινακίδες, τις ξύλινες πινακίδες καλυμμένες με κερί ή με ασβέστη - γύψο (λεύκωμα), τους παπύρους, τα δέρματα ζώων (διφθέρες, περγαμηνές) και τέλος το χαρτί (βράσιμο φλούδας μπαμπού, άπλωμα σε σίτα, στέγνωμα, 2^{ος} π.Χ. αι., Κίνα). Το χαρτί ακολουθώντας τον δρόμο του μεταξιού έφτασε στην Ευρώπη (1255, Ιταλία) και αργότερα στην Αμερική. Μεγάλος σταθμός η τυπογραφία (7^{ος} π.Χ. αι. Κίνα, 1434, 1455 Γουτεμβέργιος, Γερμανία). Σήμερα υπάρχουν τα ηλεκτρονικά βιβλία e-books.

Η φυσική μελάνη χρησιμοποιήθηκε στην αρχαιότητα, προερχόμενη αρχικά από τα θαλάσσια κεφαλόποδα (χταπόδι, σουπιά, καλαμάρι). Η μελάνη για γραφή σε πάπυρο (Αρχαία Αίγυπτος, Ελλάδα, Μ. Ανατολή, Ευρώπη) παρασκευάζεται από αιθάλη, από την καύση φυτικών υλών, νερό και φυτικές ρητίνες, κατακάθεται ως ίζημα πάνω στην επιφάνεια γραφής. Ίσως από τον 1^ο μ.Χ. αιώνα, αλλά κυρίως τον 8^ο – 12^ο μ.Χ. αιώνα η μελάνη για περγαμηνή – χαρτί βελτιώνεται (διάλυμα τανίνης, θειούχου σιδήρου, υδροχλωρικού οξέος, φυτικής ρητίνης), παρασκευάζεται από εμπειρικούς τεχνίτες – εμπόρους ή από τους γραφείς. Από τον 18^ο και αρχές του 19^{ου} αιώνα, η μελάνη παρασκευάζεται σε εργαστήρια, φαρμακεία, βιοτεχνίες σε στερεή μορφή (σκόνη ή ράβδοι) και υγρή (ανώνυμες, πήλινες και γυάλινες συσκευασίες). Από το 1860 η μελάνη παρασκευάζεται από φυσικά χρώματα και χρώματα ανιλίνης (τοξικά για τον άνθρωπο), σε επώνυμες συσκευασίες. Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, αρχές του 20^{ου} αιώνα, παρασκευάζεται μελάνη από αραιό υδατικό διάλυμα, χημικά παρασκευαζόμενων χρωστικών σε μικρά γυάλινα ελκυστικά δοχεία. Από το 1970 γενικεύεται η χρήση μελάνης συσκευασμένης σε αναλώσιμες πλαστικές φύσιγγες (cartridge) για τους στυλογράφους.

Οι αρχαίοι Αιγύπτιοι επινόησαν την κατασκευή του παπύρου, από λεπτοκομμένους αποξηραμένους βλαστούς του ομώνυμου φυτού, που φύεται στις όχθες του Νείλου. Η χρήση του παπύρου συνεχίστηκε μέχρι τον 13^ο π.Χ. αιώνα, ενώ κατά τον 14^ο και 15^ο π.Χ. αιώνα περιορίστηκε μόνο σε ειδικές περιπτώσεις.

Η περγαμηνή – διφθέρα, επιφάνεια γραφής επεξεργασμένου δέρματος από μοσχάρι, πρόβατο, κασίκι γενικεύτηκε κατά τον 4^ο μ.Χ. αιώνα, αντικαθιστώντας βαθμιαία τον πάπυρο. Η τεχνική επεξεργασία του δέρματος, εξελίχθηκε στην Πέργαμο των Ατταλιδών της Μ. Ασίας, επί βασιλέως Ευμένη Β' (197 – 158 π.Χ.) τότε που δημιουργήθηκε και η περίφημη βιβλιοθήκη της

Περγάμου, άξια ανταγωνίστρια της βιβλιοθήκης της Αλεξάνδρειας. Η περγαμηνή ήταν ακριβότερη αλλά πλεονεκτούσε του παπύρου, ήταν ανθεκτικότερη, με πιο λεία επιφάνεια, επιτρέποντας καλύτερη γραφή και διακόσμηση με κάλαμο και φτερό. Μπορούσε να διπλωθεί σχηματίζοντας κώδικα (βιβλίο), μια μορφή που πλεονεκτούσε του κυλίνδρου (δεν φθειρόταν από την συνεχή χρήση, επέτρεπε την σελιδοποίηση, διευκόλυνε την αναζήτηση ενός κειμένου. Η βασική επεξεργασία του δέρματος περιλάμβανε παραμονή σε γαλάκτωμα ασβέστη, αφαίρεση των τριχών με ξέστρο, αφαίρεση υποδόριου λίπους με απόξεση, ξέπλυμα σε νερό, στέγνωμα – τέντωμα σε ειδικά τελάρια, λείανση με ελαφρόπετρα, στίλβωση με κόλλα και άλλα υλικά. Μπορούσε να βαφτεί με χρωστική πορφύρας για τα αυτοκρατορικά διατάγματα. Η καλής ποιότητας περγαμηνή έπρεπε να είναι λευκή, λεπτή και στιλπνή. Το δέρμα κοβόταν σε τετράγωνα φύλλα και ο γραφέας σημάδευε – χάρασσε τα περιθώρια και τις γραμμές. Πολλές φορές η ακατάλληλη μεσαιωνική μελάνη οξειδωνε και κατέστρεφε την περγαμηνή. Η περγαμηνή έδινε την δυνατότητα γραφής και από τις δύο πλευρές. Επίσης, μπορούσε να ξεπλυθεί, να σβηστεί όλο το κείμενο και να επαναχρησιμοποιηθεί (παλίμψηστο). Με τις σύγχρονες τεχνικές μεθόδους μπορεί να ανιχνευθεί και διαβαστεί το αρχικό – σβησμένο κείμενο.

Μετά τον 4^ο π.Χ. αιώνα, υπάρχει εκτεταμένο σύστημα παραγωγής και διάθεσης βιβλίων, έως το τέλος της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Το βιβλίο παραμένει ένα ακριβό αντικείμενο, που μόνο πλούσιοι μπορούν να το αποκτήσουν. Την βυζαντινή περίοδο πολλές μονές δημιουργούν scriptoria, εργαστήρια αντιγραφής βιβλίων. Οι βυζαντινές βιβλιοθήκες περιέχουν έργα της αρχαίας σοφίας και της χριστιανικής γραμματείας. Οι Άραβες της Ιβηρικής χερσονήσου ασχολήθηκαν με έργα αρχαίων Ελλήνων, που αργότερα επανεισάχθηκαν στην Ευρώπη, μέσω μεταφράσεων από τα αραβικά!

Η καλλιγραφία στις αραβικές χώρες αναπτύχθηκε σε υψηλά επίπεδα, μετά την επικράτηση της ισλαμικής θρησκείας, περίπου τον 13^ο μ.Χ. αιώνα. Οι καλλιγράφοι ήταν γραμματείς αξιωματούχων – διοικητικών υπηρεσιών και ιερωμένοι. Υπήρχαν εργαστήρια αντιγραφής του Κορανίου, λογοτεχνικών – επιστημονικών συγγραμμάτων (όπως των αρχαίων Ελλήνων κλασικών) με καλλιγράφους διακοσμητές βιβλίων, βιβλιοδέτες.

Στις ισλαμικές χώρες άλλωστε απαγορευόταν η εκτύπωση κειμένων στην αραβική γραφή μέχρι το 1729 και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία απαγορευόταν η εκτύπωση του Κορανίου μέχρι το 1874. Κύριο εργαλείο ήταν ο κάλαμος, προερχόμενος από την Κασπία Θάλασσα, ποταμούς Περσικού κόλπου, Ιάβα. Ο κάλαμος χρειαζόταν κάθε τόσο ξύσιμο, νέα διαμόρφωση της μύτες με το μαχαίριδιο και πέτρα σμύριδας για το ακόνισμα του. Πριν το ξύσιμο σταθεροποιείτο σε ειδική βάση – υποδοχή από μαλακό υλικό, συνήθως κόκαλο. Το μέγεθος και το σχήμα του χαρτιού, ανάλογα με το έγγραφο διαμορφωνόταν με το περίτεχνα διακοσμημένο ψαλίδι. Ο γραφέας έχει περασμένο στην ζώνη του το καλαμάρι, έναν μεταλλικό σωλήνα συνδεδεμένο με το μεταλλικό μελανοδοχείο, που στο εσωτερικό του φέρει μεταξωτό νήμα εμποτισμένο με μελάνη. Ο γραφέας κάθετα οκλαδόν και γράφει πάνω στα γόνατα του ή μπροστά του. Η μελάνη είναι μίγμα αιθάλης καύσεως λινελαιίου, αραβικού κόμμεος και ύδατος. Τα έγγραφα σφραγίζονται με την σφραγίδα της αρχής ή ατομική σφραγίδα, μικρή, φορητή, που κρέμεται με αλυσίδα από τον λαιμό ή το ρολόι ή φυλάσσεται σε πλεκτή θήκη στην τσέπη. Τα έγγραφα φυλάσσονται σε

κυλινδρικές μεταλλικές θήκες ή από χαρτόνι επενδυμένο με δέρμα.

Στην Άπω Ανατολή η γραφή γίνεται με χρωστήρα (πινέλο), που έχει λαβή από κέρατο, ξύλο, κόκκαλο, πορσελάνη, μέταλλο και τρίχες από ζώα, προσδεμένες σε δύο ή τρεις στιβάδες. Η μελάνη από τέφρα οργανικών υλών και ζωική κόλλα, φυτικά έλαια, βρίσκεται σε ξηρή κατάσταση (ράβδοι ή πλάκες), τρίβεται σε κοίλη πέτρινη πλάκα, αραιώνεται με νερό και τοποθετείται σε δοχείο ανάλογο με το μέγεθος του χρωστήρα. Έχει πυκνή σύσταση και επικάθεται στο χαρτί, αντί να απορροφάται. Τα ιδεογράμματα γράφονται με καθορισμένο τρόπο και διατάσσονται μέσα σε ένα νοητό τετράγωνο. Το έργο του γραφέα – καλλιγράφου υπογράφεται με σφραγίδα προσωπική ή του εργαστηρίου, συνήθως με κόκκινο χρώμα, κιννάβαρι.

Ενώ στην Άπω Ανατολή χρησιμοποιήθηκε ως γραφίδα ο χρωστήρας στην Ευρώπη και στην Μ. Ανατολή χρησιμοποιήθηκε ο κάλαμος και τα διάφορα είδη του, συνεχίζοντας την παράδοση που ξεκίνησε από την αρχαία Αίγυπτο. Περίπου από τον 7^ο μ.Χ. αιώνα στην Δύση άρχισε να χρησιμοποιείται σαν γραφίδα και το φτερό των πουλιών (από χήνες, κύκνους, πάπιες, κοράκια, κοτσύφια) κατάλληλα επεξεργασμένο και διαμορφωμένο με μαχαιρίδια ή φορητές συσκευές (κοπήρες). Η χρήση του πλεονεκτούσε για την γραφή πάνω στην περγαμηνή και αργότερα στο χαρτί, το οποίο αντικατέστησε βαθμιαία. Το φτερό ήταν πιο εύκαμπτη γραφίδα, συγκρατούσε μεγαλύτερη ποσότητα μελάνης και ήταν φθηνότερο. Χρησιμοποιήθηκε μέχρι το 1850 περίπου, οπότε βαθμιαία εκτοπίστηκε από την μεταλλική πένα, που ήταν βιομηχανικό προϊόν. Στην Ελλάδα η χρήση του φτερού άρχισε πιθανότατα τον 18^ο αιώνα. Η χρήση του φτερού απαιτούσε νέο τύπο μελάνης για την γραφή σε χαρτί. Την ίδια εποχή από το στέλεχος του φτερού κόβονταν 4-5 τμήματα που διαμορφώνονταν σε πένες μήκους 3,5 – 7 εκ.. Για να γράψει κάποιος έπρεπε να τις στερεώσει σε ειδική λαβή, κονδυλοφόρο, διαφόρων τύπων. Για την διόρθωση μουντζούρας ή λάθους, χρησιμοποιούσαν το μαχαιρίδιο – ξύστρο για απόξεση χαρτιού και την αμμοδόχη, μικρό κυλινδρικό δοχείο από διάφορα υλικά, με την άνω επιφάνεια κοίλη και διάτρητη. Περιείχε σκόνη από σουπιοκόκαλο ή ελαφρόπετρα ή κιμωλία ή σανδαράχη (φυτική ρητίνη). Η σκόνη χυνόταν στην επιφάνεια του γραπτού για να απορροφήσει τυχόν περίσσεια μελάνης. Το στυπόχαρτο εμφανίστηκε προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα. Μετά το ξύσιμο του χαρτιού ή της περγαμηνής, η επιφάνεια λειαινόταν με σκόνη σανδαράχης, με την βοήθεια λείου αντικειμένου.

Οι προάγγελοι του μολυβιού, από την Ρωμαϊκή εποχή έως την Αναγέννηση ήταν ένας στυλεός ή δίσκος από μόλυβδο, κράματα του ή ασήμι, που συρόμενα άφηναν μιά ελαφρά μαύρη γραμμή. Από τον 16^ο μ.Χ. αιώνα ανακαλύπτονται στην βορειοδυτική Αγγλία και αργότερα στην Βαυαρία κοιτάσματα άνθρακα (γραφίτη), που είχε μαλακή σύσταση, κοβόταν σε επιμήκεις ράβδους που τυλίγονταν με ύφασμα ή δέρμα ή έμπαινε ανάμεσα σε δύο ξύλα, για να μην σπάει και να μην λερώνονται τα χέρια και χρησιμοποιείτο ως εργαλείο γραφής. Από το τέλος του 17^{ου} αιώνα αρχίζει η βιοτεχνική κατασκευή του μολυβιού. Από το 1820 περίπου με την μέθοδο Conte (μίγμα αργίλου, γραφίτη και νερού, πυρακτώνεται στους 1.093°C), εξοικονομείται γραφίτης, δημιουργούνται διαβαθμισμένες ποιότητες μολυβιών. Από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, παράγονται μολύβια σε Ευρώπη και Η.Π.Α. εφαρμόζεται η βαφή του ξύλινου περιβλήματος και το 1870 περίπου τοποθετείται η γόμα στο πίσω άκρο του μολυβιού. Την ίδια

εποχή η ράβδος γραφίτη γίνεται κυλινδρική και μπορεί το ξύσιμο του μολυβιού να γίνει με ξύστρα. Το 1950 η ετήσια παραγωγή μολυβιών από την κύρια παραγωγό Γερμανία ανέρχεται στο 1,8 δισεκατομμύρια μολύβια. Σήμερα ο γραφίτης έχει αντικατασταθεί από άνθρακα με διάφορα πολυμερή, με ετήσια παραγωγή που φθάνει τα 6 δισεκατομμύρια τεμάχια. Υπάρχουν πολλές κατηγορίες μολυβιών, όπως: κοινά, σχολικά, δερμογραφικά, καλλυντικά, υαλογραφικά, με κάρβουνο, κραγιόν, κ.α.

Ο πρόγονος του σημερινού στυλογράφου (στυλό), είναι ο στυλογράφος τύπου BION προς το τέλος του 18^{ου} αιώνα, με πένα από φτερό και μελάνη σε κυλινδρική, ορειχάλκινη, οπισθογεμή δεξαμενή. Μεγάλο βήμα εξέλιξης, είναι η επεξεργασία του καουτσούκ (βουλκανοποίηση), από την οποία προέκυψε ο εβονίτης, υλικό κατασκευής των πρώτων στυλογράφων περί το 1890 (Waterman), με χρυσή πένα και δεξαμενή μελάνης που γέμιζε με σταγονόμετρο. Ο εύθραυστος εβονίτης καλυπτόταν με μεταλλική προστατευτική θήκη. Από το 1890–1925 είχαν ευρεία αποδοχή, όμως εμφάνιζαν συχνά διαρροή μελάνης. Το 1907 εισάγεται το άγκιστρο στο καπάκι, για κρέμασμα στην τσέπη. Από το 1915 εισάγεται πρακτικό σύστημα πληρώσεως με μελάνη, από εξωτερικό μοχλό και δεξαμενή καουτσούκ. Εισάγεται ο βακελίτης. Ακολουθούν νεωτερισμοί, όπως ο στυλογράφος ασφαλείας το 1920 (Safety), όπου με περιστροφή του οπίσθιου άκρου η πένα παλινδρομεί στο εσωτερικό του κορμού, νέα υλικά κατασκευής του σώματος (κυτταρίνη, καζΐνη, νάilon, πολυπροπυλένιο). Το 1970 αντικαθίσταται η δεξαμενή μελάνης από πλαστική αναλώσιμη φύσιγγα (cartridge) μελάνης. Ήδη από το 1954, όταν τέθηκαν σε κυκλοφορία οι πρώτοι επιτυχείς στυλογράφοι διαρκείας (ball-point), η χρήση των απλών στυλογράφων είχε περιοριστεί σημαντικά. Στην Ελλάδα οι πρώτοι στυλογράφοι διαρκείας εισήχθησαν το 1948-49. Ο στυλογράφος διαρκείας, δηλαδή στυλογράφος με μεταλλικό σφαιρίδιο, αντί μυτερής μεταλλικής πένας εξελίχθηκε αργά από το 1888 έως το 1954 (Η.Π.Α., Ουγγαρία, Αργεντινή, Αγγλία), που κυκλοφόρησε από την Parker (Η.Π.Α.) ως τύπος Jotter και Jotter T-ball και τελικά αντικατέστησε το μολύβι και τον στυλογράφο.

Στην αίθουσα Μάρκου Φρέρη τα εκθέματα αφορούν τις ταχυδρομικές υπηρεσίες (αλληλογραφία), την στενογραφία και την εξέλιξη της, τις τηλεπικοινωνίες (Eastern Telegraph Co. Ltd, O.T.E.), δηλαδή την γραπτή επικοινωνία εν γένει.

Στενογραφία είναι σύστημα γρήγορης γραφής, με σύμβολα, συντομογραφίες, που αντιστοιχούν σε γράμματα, λέξεις, φράσεις, με σκοπό την άμεση, γρήγορη και πιστή καταγραφή, ομιλιών, συνεντεύξεων, αγορεύσεων, κ.λπ. Είχε χρησιμοποιηθεί από την αρχαιότητα. Εξελίχθηκε στην Αγγλία (1590). Τον 19^ο αιώνα επικράτησαν στην Ευρώπη δύο συστήματα (Ντυπλουαγιέ – Γαλλία, Γκάμπελσμπεργκερ – Γερμανία). Το τελευταίο προσαρμόστηκε στην ελληνική γλώσσα από τον Ιωσήφ Μινδλερ (1808–1868) και τον γιό του Ιωάννη, οι οποίοι ήταν οι πρώτοι στενογράφοι της Ελληνικής Βουλής (1862) και καθιέρωσαν την στενογραφία στην Ελλάδα. Κατασκευάστηκαν ειδικά μολύβια, μεταλλικές πένες, τετράδια (με ειδικό χαρτί – γράμμωση) και ειδικές γραφομηχανές ταχείας γραφής (στενογραφικές μηχανές, 16 τύποι από το 1879). Στην έκθεση παρουσιάζεται η συσκευή STENOGRAPH, από τις τελευταίες που κυκλοφόρησαν. Το μαγνητόφωνο (από το 1970) και οι απόγονοι του εκτόπισαν την στενογραφία και την στενογραφική μηχανή.

Η ιστορία των ταχυδρομείων και τηλεπικοινωνιών στην Ελλάδα ξεκινά την 24^η Σεπτεμβρίου 1828, όταν ο κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας ιδρύει το «Γενικόν Ταχυδρομείον», με παραρτήματα σε Άργος, Τριπολιτσά, Επίδαυρο, Αίγινα, Σύρο. Η Σύρος συνδέθηκε τηλεγραφικά με τον Πειραιά (1859, εταιρεία Newall), με το πρώτο υποβρύχιο καλώδιο που ποντίστηκε σε ελληνικά νερά και συνδέθηκε επίσης με Χίο, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη, αργότερα Αλεξάνδρεια. Την διαδέχθηκαν οι εταιρείες: I. Ράλλη – Binney και Levant Submarine Telegraph Company. Η αγγλική εταιρεία Eastern Telegraph Co. Ltd. (η μεγαλύτερη του κόσμου) ανέλαβε τελικά την εκμετάλλευση του δικτύου (1878), μετέτρεψε την εγκατάσταση στην Ερμούπολη, σε κεντρικό σταθμό τηλεγραφίας της Ανατολικής Μεσογείου και απασχολούσε 100–180 άτομα. Το κτίριο του Τηλεγραφείου (αργότερα και Ταχυδρομείου) στο Νησάκι, δίπλα στα «Κύματα» λειτουργούσε με γραφεία, τηλεγραφήτες, τηλεφωνήτριες (1880–1925). Οι τηλεγραφήτες χρησιμοποιούσαν τον κώδικα Μορς. Στο κτίριο του παλιού Τηλεγραφείου εγκαταστάθηκε (1962) η Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού-Σχολή Πλοιάρχων. Το δεύτερο κτίριο της Eastern βρίσκεται στα Λαζαρέτα, κάτω από το Λοιμοκαθαρτήριο, δίπλα στη θάλασσα και λειτουργούσε με τεχνικούς ως αποθήκη – εργοτάξιο (εδώ γινόταν η αδιαβροχοποίηση με πίσσα των υποβρυχίων καλωδίων). Το 1887 ενώνεται η τηλεγραφική υπηρεσία με την ταχυδρομική και λειτουργεί ως Γενική Διεύθυνση Ταχυδρομείων και Τηλεγραφείων του Υπουργείου Εσωτερικών.

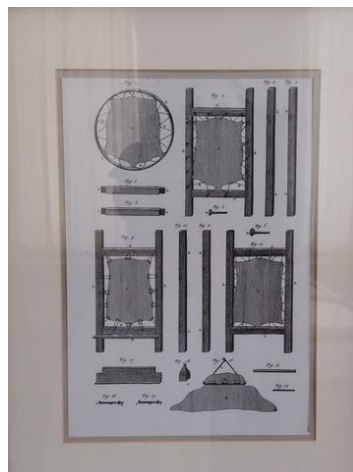
Το πρώτο ελληνικό γραμματόσημο τυπώθηκε στο Παρίσι (1860), με την κεφαλή του Ερμή. Τα γραμματόσημα αρχικά (1861–1896) τυπώνονταν σε μεγάλα φύλλα χωρίς διάτρηση και κόλλα (γόμα) στην πίσω πλευρά. Χρειάζονταν, λοιπόν, ψαλίδι για το κόψιμο, ειδικό κουτί για την φύλαξη των γραμματοσήμων, γυάλινο βάζο με υγρή γόμα και πινέλο για την επίστρωση της. Τον 19^ο αιώνα, οι επιστολές οι προερχόμενες από χώρες με επιδημικές νόσους (πανώλη, χολέρα, τύφος, κ.α.) απολυμαίνονταν σε καπνό πάνω από τη φωτιά και αργότερα σε ατμούς απολυμαντικών ουσιών (μπορεί να χαράσσονταν με λεπίδα, ώστε να εισχωρήσουν οι απολυμαντικοί ατμοί στο εσωτερικό) και ετίθετο η σφραγίδα του Λοιμοκαθαρητηρίου. Κάποιες επιστολές έφεραν ταινία ελέγχου λογοκρισίας ή οικονομικού ελέγχου (εξαγωγής συναλλάγματος). Προ του 1861 ελλείπει φακέλου και γραμματοσήμου, υπήρχαν επιστολόχαρτα που έκλειναν με αμυλόκολλα και έμπαινε στο τέλος η προσωπική σφραγίδα του αποστολέα ή πιεζόταν με μεταλλική πλάκα ή βαριά γυάλινη μπάλα (press papier). Το 1892 ιδρύεται η Τ.Τ.Τ. (Ταχυδρομείον – Τηλεγραφείον – Τηλεφωνείον) έως το 1949, οπότε ανεξαρτητοποιούνται τα ΕΛ.ΤΑ. (Ελληνικά Ταχυδρομεία) και ιδρύεται ο Ο.Τ.Ε. (Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος).

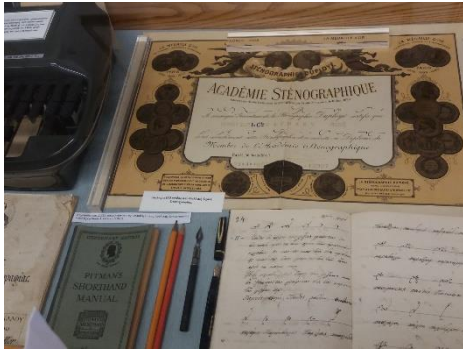
Η έκθεση παρουσιάστηκε πρώτη φορά στην Καϊρία Βιβλιοθήκη της Άνδρου (2008). Είναι μοναδική στο είδος της, προσφέρει πολλές γνώσεις σε μικρούς και μεγάλους, δημιουργεί αισθήματα νοσταλγίας για οικεία χρηστικά αντικείμενα και εποχές που πέρασαν ανεπιστρεπτί. Την επισκέπτονται άλλωστε πολλά σχολεία. Αξίζει να την επισκεφτούμε όλοι και να την θαυμάσουμε. Συγχαρητήρια στον εμπνευστή και δημιουργό της Μιχάλη Καϊρη, καθώς και στο προσωπικό της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Σύρου – Ερμούπολεως.

Βιβλιογραφία

- 1) Αग्रιαντώνη Χριστίνα, Φενερλή Αγγελική, Ερμούπολη – Σύρος, Ιστορικό Οδοιπορικό, ΔΕΑΕ, Εκδόσεις Ολκός, Αθήνα 2000

- 2) Αναστασίου Τάσος, Σύρα, Ιστορική μνήμη, Περιήγηση, Εκδόσεις Φρ. Καλουτά, Ερμούπολη 1993
- 3) Κείμενα Μιχάλη Καϊρή πινάκων έκθεσης «Χαρτί και Καλαμάρι»
- 4) Κουλουμπής Παναγιώτης, www.syrostopday.gr>News>132674, 12 Σεπτ. 2020. Το μνημειώδες Κτίριο της Eastern Telegraph Company στα Λαζαρέτα της Ερμούπολης
- 5) Λιοντής Κώστας, Μπαμπινιώτης Γιώργος, Κνιθάκης Γιάννης, Καραμολέγκου Ελένη, Μπούρας Χαράλαμπος, Δρούλια Λουκία, Χρυσοχοϊδης Κρίτων, Στάϊκος Κωνσταντίνος, Τσελίκας Αγαμέμνων, Μοσχονά Παναγιώτα, Ένθετο εφημερίδας «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Επτά Ημέρες, Κυριακή 24 Νοεμβρίου 1996
- 6) Τραυλός Ιωάννης, Κόκκου Αγγελική, Ερμούπολη, Έκδοση Εμπορικής Τραπέζης της Ελλάδος, Αθήνα 1980
- 7) Xu Yanhao, Cui Xidong, Zhang Yao, Picture Collection of China's Ancient Machinery, China Science and Technology Museum, Popular Science Press, Beijing 2012
- 8) diamantiskoutoulas.blogspot.com>2020/08/Νέστορος ποτήριον
- 9) in.gr/2019/24/plus/features/24-9-1828-idrysi-ton-ellinikon-taxydromeion/
- 10) sarantakos.wordpress.com/2013/03/04/dispilio/
- 11) skourtdim.blogspot.com/2015/08/blog-post-17.html, Περιπαίγνια του Σκουρτέλη: Ελληνοκεντρικές απάτες, (β). Η επιγραφή του Δισπηλιού που ανατρέπει την ιστορία, 17 Αυγούστου 2015
- 12) www.archaiologia.gr>blog>issue>Η οινοχόη του Διπύλου
- 13) www.citybranding.gr>2011/12>blog-post-05 ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ.
- 14) www.evripidis.gr>product>ΧΑΡΤΙ ΚΑΙ ΚΑΛΑΜΑΡΙ-ΤΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ
- 15) www.kathmerini.gr>opinion>«Χαρτί και Καλαμάρι», 6 Αυγούστου 2008
- 16) www.wondergreece.gr>syros>Mnimeia-Aksiotheata

Ανορθόδοξος Πόλεμος με καϊκία στην κατεχόμενη Ελλάδα. Μιλτιάδης Χούμας-Ανδρέας Λόντος

Κείμενο-φωτογραφίες: Χρήστου Θανόπουλου

Στο προηγούμενο τεύχος αναφερθήκαμε στο συριανό πέραμα (καϊκι) «Ευαγγελίστρια», μήκους 20 μ. το οποίο ναυπηγήθηκε στον ταρσανά των Μαυρίκων (1939), αποκαταστάθηκε πλήρως και εντάχθηκε στο Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου της Μυκόνου (1988).

Στο παρόν τεύχος θα μας απασχολήσει το σαμιώτικο πέραμα «Ευαγγελίστρια» (έτος κατασκευής 1907, μήκους 11,75 μ.), του οποίου ιδιοκτήτης και κυβερνήτης ήταν ο Σαμιώτης Μιλτιάδης Χούμας (1913 Σάμος-1989 Πειραιάς). Το σκάφος έφθασε στην Λεμεσό το 1941 και επιτάχθηκε από το Ελληνικό Προξενείο. Εντάχθηκε από τον Βρετανό ταγματάρχη Michael Woodbine Parish (1916 Αγγλία-1994 Ελλάδα), στην Συμμαχική Οργάνωση Διαφυγής MI 9 (Military Intelligence 9), η οποία με έδρα τον Τσεσμέ της Μικράς Ασίας, απέναντι από την Χίο και μικρότερες βάσεις σε διάφορους όρμους της Ελλάδας, διεξήγαγε ανορθόδοξο πόλεμο, οργανώνοντας την διαφυγή αποκλεισμένων Ελλήνων και Συμμάχων από την κατεχόμενη Ελλάδα στην Μέση Ανατολή, για την συνέχιση του Αγώνα. Μαζί με τον Μ. Χούμα το πλήρωμα αποτελούσαν συνήθως οι: μηχανικός Γιάννης Κατσουλάκης (1919 Πυθαγόρειο Σάμου-Πειραιάς 2010) και ναύτες Νίκος Αναγνώστου (1916 Οινούσες-1997 Η.Π.Α.) και Σταμάτης Καραμπλάκας (1919 Μελί Μ. Ασίας-1992 Πειραιάς). Έγιναν 65 αποστολές, με κορυφαία την φυγάδευση του Βρετανού θερμαστή John Capes, από το ναυάγιο του υποβρυχίου «Περσεύς» στην Κεφαλονιά, με τελικό προορισμό την Σμύρνη (διάρκεια αποστολής τρεις ημέρες). Ο αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης καπετάν Χούμας τιμήθηκε για την προσφορά του με το Παράσημο Τάγματος Βρετανικής Αυτοκρατορίας (O.B.E.) και το Παράσημο Διακεκριμένων Υπηρεσιών (D.S.O.). Τα αποκαλυπτήρια της προτομής του ήρωα έγιναν από την δημοτική αρχή στη Σάμο (2016). Διοργανώθηκαν Αγώνες Ιστιοπλοΐας (Ναυτική Εβδομάδα 2008) και κάθε Ιούλιο διεξάγεται Αγώνας Δρόμου στο όνομα του. Οι εκδόσεις «Ψυχογιός» κυκλοφόρησαν το ιστορικό μυθιστόρημα «Άγριες Θάλασσες» της Τέσου Μπαίλα (2016).

Στα πλαίσια του ανορθόδοξου πολέμου φθοράς δρούσε και ο στολίσκος από οκτώ ημιολίες (καϊκία-σκούνες) με επικεφαλής τον έφεδρο αντιπλοίαρχο Ανδρέα Λόντο (απόγονο της γνωστής αχαϊκής οικογενείας φιλικών-στρατιωτικών-πολιτικών) και πρώτο σύζυγο της Μαρώς Ζάννου (η οποία παντρεύτηκε τον νομπελίστα ποιητή Γιώργο Σεφέρη σε δεύτερο γάμο). Η ιδέα ανήκε στον Α. Λόντο και υλοποίησαν οι Βρετανοί. Ο στολίσκος με ελληνοβρετανικά πληρώματα είχε καταδρομική δράση (ανιχνεύσεις, αναγνωρίσεις, περιπολίες, παρενοχλήσεις). Πρώτες προσπάθειες ξεκίνησαν τον

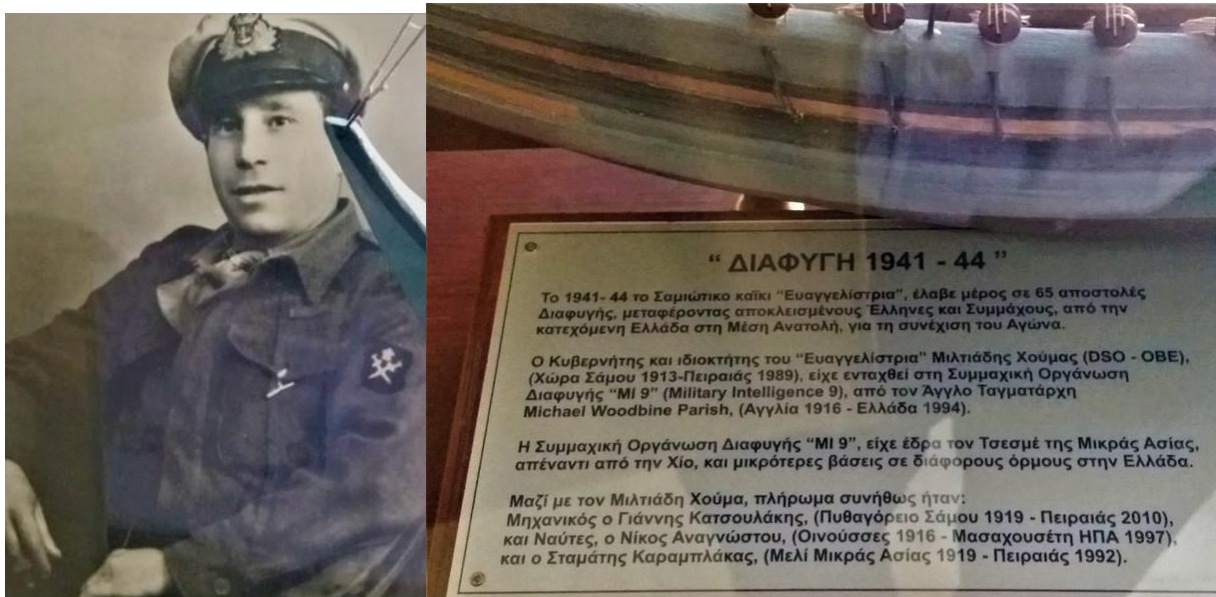
Οκτώβριο 1943, αλλά από το 1944 η δράση έγινε συστηματική. Έχοντας ως βάση την Αλεξάνδρεια και ορμητήριο έναν κλειστό κόλπο στα μικρασιατικά παράλια, κοντά στο Καστελόριζο, οι ημιολίες δρούσαν νύκτα, στο Αιγαίο Πέλαγος. Την ημέρα τα σκάφη ήταν αραγμένα και καμουφλαρισμένα με ψαράδικα δίχτυα. Κάθε ημιολία διέθετε ένα πυροβόλο και δύο πολυβόλα. Ο στολίσκος συνεργάστηκε με καταδρομείς και με τον Ιερό Λόχο για την απελευθέρωση της Δωδεκανήσου. Από τις κορυφαίες ενέργειες υπήρξε η εξουδετέρωση γερμανικής ακταιωρού. Οι Γερμανοί αντέδρασαν δυναμικά και οι ημιολίες είχαν αρκετές απώλειες σε σκάφη και πληρώματα. Ο Α. Λόντος προετοίμασε την αποβίβαση χιλίων Βρετανών στρατιωτικών στον Πειραιά, τον Οκτώβριο του 1944.

Βιβλιογραφία

-Πολεμικό Μουσείο Αθηνών, Έκθεση Β' Παγκοσμίου Πολέμου

-el.wikipedia.org >wiki>Μιλτιάδης_Χούμας

-geopolitics.iisca.eu 29 Αυγούστου 2019, Οι ημιολίες του Πολεμικού Ναυτικού κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, Γέροντας Παναγιώτης, υποπλοίαρχος Π.Ν.

Μιλτιάδης Χούμας
Πλοίαρχος Ευαγγελίστρια

Η ΜΑΧΗ ΤΩΝ ΟΧΥΡΩΝ - ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΘΕΡΜΟΠΥΛΕΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΟΧΥΡΟΥ ΡΟΥΠΕΛ

ΤΑΓΜΑΤΑΡΧΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΟΥΡΑΤΣΟΣ

Κείμενο – Φωτογραφίες: Χρήστου Θανόπουλου

Ο Χίτλερ προκειμένου να συνδράμει τον σύμμαχο του Μουσολίνι αποφάσισε να επιτεθεί κατά της Ελλάδος.

Την 6^η Απριλίου 1941 εκδηλώθηκε η γερμανική επίθεση (Επιχείρηση «Μαρίτα»). Πρόσχημα της επίθεσης ήταν η εκδίωξη των Βρετανών από τα ελληνικά εδάφη (έγινε δηλαδή αυτό που φοβόταν ο Ιωάννης Μεταξάς) σύμφωνα με την διακοίνωση που είχε επιδώσει στον πρωθυπουργό Αλέξανδρο Κορυζή ο Γερμανός πρεσβευτής στην Αθήνα Έρμπαχ.

Την ημέρα της επίθεσης, το μεγαλύτερο τμήμα των ελληνικών δυνάμεων (300.000 άνδρες) πολεμούσε στο Αλβανικό μέτωπο, εναντίον 500.000 Ιταλών, έχοντας αποκρούσει επιτυχώς την «Εαρινή Επίθεση» του Μαρτίου 1940. Το αλβανικό μέτωπο είχε μεταπέσει σε πόλεμο φθοράς-χαρακωμάτων. Η κύρια κατεύθυνση της γερμανικής επίθεσης εκδηλώθηκε στην οχυρωμένη τοποθεσία Μπέλες – Νέστος («Γραμμή Μεταξά»). Τα οχυρά αντιμετώπισαν επί τέσσερις ημέρες τις υπέρτερες εχθρικές δυνάμεις, με απaráμιλλο σθένος και ηρωισμό. Υπέκυψαν μόνο όταν οι θωρακισμένες γερμανικές μεραρχίες προελαύνοντας δια μέσου του Μοναστηρίου (Γιουγκοσλαβία), διείσδυσαν στην κοιλάδα του Αξιού και υπερκέρασαν την αμυντική «Γραμμή του Στρυμόνα».

Η ηπειρωτική Ελλάδα κατελήφθη στις 30 Απριλίου 1940, αφού είχαν προηγηθεί «Η Μάχη των Οχυρών» και οι προσπάθειες ανάσχεσης των Γερμανών από τις ελληνοβρετανικές δυνάμεις σε Όλυμπο και Θερμοπύλες. Ακολούθησε η «Μάχη της Κρήτης» και η ολοκληρωτική κατάληψη της Ελλάδος επήλθε την 31^η Μαΐου 1941. Το Οχυρό Ρούπελ και ο θρυλικός διοικητής του Συριανός Γεώργιος Δουράτσος είπαν το δεύτερο ΟΧΙ στις γερμανικές σιδηρόφρακτες στρατιές και αεροπλάνα, βγαίνοντας νικητές από την τετραήμερη επική σύγκρουση.

Ιστορικό και λόγοι κατασκευής των οχυρών

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ή Πόλεμος των Χαρακωμάτων, ώθησε πολλές ευρωπαϊκές χώρες στην διάρκεια του Μεσοπολέμου να αναβαθμίσουν ή να κατασκευάσουν νέες οχυρωματικές γραμμές, με πιο γνωστή την γαλλική «Γραμμή Μαζινό» (1929–1940) κατά μήκος των συνόρων με Γερμανία και Ιταλία. Στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου ο κίνδυνος προερχόταν από την Βουλγαρία, χώρα που είχε αξιώσεις στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη και δεν είχε υπογράψει το Βαλκανικό Σύμφωνο, που εγγυάτο τα σύνορα στη Βαλκανική. Την περίοδο 1913–1914, ύστερα από εισήγηση του αντισυνταγματάρχη του Μηχανικού και Διευθυντή της Β΄ Επιτελικής Διευθύνσεως Ιωάννη Μεταξά, κατασκευάστηκαν αρχικά εννέα οχυρά. Γνωστότερο είναι το οχυρό Ρούπελ, η αμαχητί κατάληψη του οποίου μαζί με όλη την Ανατολική Μακεδονία και η παράδοση και αιχμαλωσία του Δ΄ Σώματος Στρατού (7.000 άνδρες) από τις γερμανοβουλγαρικές δυνάμεις 13/26 Μαΐου 1916, λόγω της ελληνικής «ουδετερότητας» που επιθυμούσε ο βασιλιάς, οδήγησε στην πολύνεκρη για τον Ελληνισμό της Μακεδονίας Β΄ Βουλγαρική Κατοχή (1916–1918) και στην όξυνση της πολιτικής αντιπαράθεσης (Εθνικός Διχασμός).

Ο Ι. Μεταξάς μετά την εγκαθίδρυση της δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου 1936, είδε την ευκαιρία να ολοκληρώσει ό,τι δεν είχε προλάβει να κάνει πριν 23 χρόνια. Η ελληνική οχυρωματική «Γραμμή Μεταξά» κατασκευάστηκε σε δύο περιόδους (1933–1936 Αύγουστος και Αύγουστος 1936–1941 με αρχηγό ΓΕΣ τον Αρχιστράτηγο Αλέξανδρο Παπάγο). Εκτεινόταν κατά μήκος των ελληνοβουλγαρικών συνόρων και προβλεπόταν 24 οχυρά (τον Απρίλιο 1941 ήταν σχεδόν ολοκληρωμένα 21 οχυρά), από το όρος Μπέλες (Κερκίνη) έως τον ποταμό Νέστο η κυρίως γραμμή (170 χλμ.), ενώ ανατολικότερα στην Δυτική Θράκη κατασκευάστηκαν δύο οχυρά. Προβλέφθηκε επίσης η κατασκευή προγεφυρωμάτων στους Παπάδες (Παρανέστιο) και σε Αλεξανδρούπολη, Πύθιο (Νομός Έβρου).

Ανατολική Μακεδονία – Μπέλες: Ποποτλίβιτσα, Ιστιμπεη, Κελκαγιά, Αρπαλούκι, Παληουριώνες.

Περιοχή Αγκίστρου: Ρούπελ, Καρατάς, Κάλη.

Περιοχή Αλή Μπουτούς – Μαύρο Βουνό: Περσέκ.

Οροπέδιο Κάτω Νευροκοπίου: Μπαμπαζώρα, Μαλιάγκα, Περιθώρι, Παρταλούσκα, Ντάσαβλη, Λίσσε, Πυραμιδοειδές.

Περιοχή Βώλακα: Καστίλλο, Αγ. Νικόλαος, Μπαρτίσεβα.

Δυτική Θράκη, Ξάνθη: Εχίνος, Κομοτηνή: Νυμφαία.

Στην τοποθεσία δόθηκε επιθετικός προσανατολισμός. Τα οχυρά αλληλοστηρίζονταν και οι εισβολείς βρισκόντουσαν εν μέσω διασταυρούμενων πυρών. Αδύνατο σημείο ήταν τα οχυρά Ιστιμπεη και Κελκαγιά στο όρος Μπέλες, που απείχαν μόλις 800 μ. από τη συνοριακή γραμμή. Επιπλέον δεν υπήρχε οχύρωση στα σύνορα με την σύμμαχη Γιουγκοσλαβία, οπότε η οχυρωμένη τοποθεσία μπορούσε να υπερκεραστεί, όπως και έγινε, από την κοιλάδα του Αξιού, μέσω Γιουγκοσλαβίας. Ομοίως η «Γραμμή Μαζίνο» είχε υπερκεραστεί μέσω Βελγίου από την Βέρμαχτ.

Οχυρό είναι ένα σύνολο από περίκλειστα, επιφανειακά και υπόγεια έργα, κατασκευασμένα από σκυρόδεμα (μπετόν), που συνδέονται μεταξύ τους με υπόγειες στοές και σκοπός είναι με τα μέσα παρατήρησης και τα όργανα πυρός από τα πυροβολεία, πολυβολεία, ολμοβολεία, να εμποδιστεί η κάθοδος εχθρικών στρατευμάτων από σημαντικές οδικές αρτηρίες. Ανοίχτηκαν ή επισκευάστηκαν 258 χλμ. αμαξιών δρόμων. Μεταξύ της μεθορίου και των οχυρών κατασκευάστηκαν επιβραδυντικά έργα, παθητικά – αντιαρματικά κωλύματα. Μεταξύ των οχυρών υπήρχαν ενδιάμεσα έργα εκστρατείας, που ήταν ενισχυμένα σε κάποιες περιπτώσεις με σκυρόδετα πολυβολεία. Πίσω από την πρώτη ή και δεύτερη γραμμή αμύνης υπήρχαν θέσεις πυροβολικού, παρασκευασμένες και οργανωμένες. Η επιλογή της θέσης των οχυρών πάνω στον δύσβατο ορεινό όγκο ήταν απολύτως επιτυχής.

Συνεργάστηκαν η Διεύθυνση Μηχανικού του ΓΕΣ, η Διοίκηση Φρουρίου Θεσσαλονίκης (ΔΦΘ) και το ΕΜΠ. Τα έργα υλοποίησαν ιδιώτες εργολάβοι και μετά το 1938 ο Ελληνικός Στρατός, με απόλυτη μυστικότητα. Δεν υπήρχαν ειδικά πυροβόλα, αλλά χρησιμοποιήθηκε υλικό του στρατού εκστρατείας, με τροποποιήσεις-επινοήσεις, λόγω έλλειψης πιστώσεων. Οι ηλεκτρομηχανολογικές εγκαταστάσεις δεν είχαν ολοκληρωθεί πλήρως, λόγω έλλειψης πιστώσεων. Τα οχυρά λειτουργούσαν με λιγότερα οπτικά συστήματα και λιγότερο προσωπικό (χωρίς εφεδρείες), από το προβλεπόμενο. Η έλλειψη αντιαρματικών –

αεροπορικής κάλυψης και η ύπαρξη λεπτών γραμμών αμύνης, που επέτρεπε την διείσδυση του εχθρού ανάμεσα στις οχυρωμένες τοποθεσίες, έπαιξαν αρνητικό ρόλο. Παροιμιώδης ήταν και η αφλογιστία των ελληνικών βλημάτων που γλύτωσε τους Γερμανούς από πανωλεθρία. Η φρουρά των οχυρών (εντός και εκτός αυτών), ήταν 70.000 άνδρες αντί 200.000 ανδρών. Κάθε οχυρό διέθετε δύο φανερές εξόδους και πολλές κρυφές, που έδιναν την δυνατότητα ξαφνικών αντεπιθέσεων των αμυνομένων εναντίον εχθρών που θα επικάθηντο στην επιφάνεια του οχυρού. Κόστος κατασκευής 1.475.975 δρχ., συνολικό μήκος στοών 36.500 μ., χρησιμοποιήθηκαν 66.000 τόννοι τσιμέντο. Οι δαπάνες ήταν σχετικά μικρές, σε σχέση με την αρτιότητα του έργου. Η οχύρωση κατάφερε να εγγυηθεί την άμυνα ενός μετώπου 400 χλμ., με μικρό βάθος, άρα πολύ ευάλωτου και επέτρεψε οι κύριες δυνάμεις του ελληνικού στρατού να είναι προσηλωμένες στο μέτωπο της Αλβανίας. Η «Γραμμή Μεταξά» ήταν η χρυσή τομή ανάμεσα στην «Γραμμή Μαζινό» (με τις υπερβολικές ανέσεις για το προσωπικό και την υπερβολική πυκνότητα οπλισμού) και τις οχυρώσεις άλλων ευρωπαϊκών κρατών.

Οχυρό Ρούπελ

Το οχυρό Ρούπελ ήταν το μεγαλύτερο οχυρωματικό έργο της «Γραμμής Μεταξά», είχε κατασκευαστεί το 1913, σε αντέρεισμα του όρους Τσιγγέλι (Άγκιστρο) και πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο πήρε νέα μορφή. Είχε συνολικό ανάπτυγμα καταφυγίων 1.849 μ. και μήκος στοών 4.241 μ., 123 επιφανειακά οχυρωματικά έργα, συγκρότημα υπογείων καταφυγίων, αποθηκών, κοιτώνων, αποχωρητηρίων, μηχανοστασίων, αποθηκών νερού για δέκα μέρες. Τον οπλισμό του αποτελούσαν 5 αντιαερματικά πυροβόλα (των 37mm), 2 αντιαεροπορικά (των 20 και 37mm), 5 όλμοι (των 81mm), 85 πυροβόλα, 25 οπλοπολυβόλα και 53 ολμοβόλα (βομβιδοβόλα). Οι υπερασπιστές του ήταν 2 τάγματα (950 υπαξιωματικοί και οπλίτες αντί των προβλεπόμενων 1.353 και 27 αξιωματικοί αντί των προβλεπόμενων 44). Το οχυρό Ρούπελ σε συνεργασία με το οχυρό Παληουριώνες ήταν στην πιο ευαίσθητη στρατηγικά περιοχή, που επέβλεπε το μόνο αξιοπρεπές οδικό και σιδηροδρομικό πέρασμα, από Ελλάδα προς Βουλγαρία (οδός Σερρών – Σόφιας), μήκους 11 χλμ. και πλάτους 500 μ. στο κρίσιμο σημείο, που διέρχεται από την στενωπό του ποταμού Στρυμόνα, ανάμεσα στα όρη Μπέλες (Κερκίνη) και Άγκιστρο. Στην ίδια τοποθεσία (Κλειδί) ο βυζαντινός αυτοκράτορας Βασίλειος Β' (Βουλγαροκτόνος) είχε κατατροπώσει τον βουλγαρικό στρατό του τσάρου Σαμουήλ (1014). Το δεύτερο σημείο απειλής της Μακεδονίας από την Βουλγαρία, ήταν ο στενός ορεινός δρόμος από την Εξοχή προς το Γκότσε Δέλτσεφ, που προάσπιζαν οι οχυρώσεις του κάτω Νευροκοπίου.

Η Μάχη των Οχυρών

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος κηρύχθηκε στις 3 Σεπτεμβρίου 1939 μεταξύ των «Δυνάμεων του Άξονα» (Γερμανία, Ιταλία, αργότερα και Ιαπωνία, κ.α.) και των «Συμμάχων» (Βρετανία, Γαλλία, αργότερα και Σοβιετική Ένωση, Η.Π.Α., κ.α.). Μέχρι τέλους Ιουνίου 1940, η Γερμανία με τον κεραυνοβόλο πόλεμο είχε καταλάβει Πολωνία, Δανία, Νορβηγία, Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Γαλλία. Η Βρετανία είχε απομείνει μόνη, πιεζόμενη στην Αφρική (Λιβύη, Ερυθραία), έχοντας εμποδίσει την γερμανική εισβολή στο έδαφος της. Η «Μάχη της Αγγλίας» έληξε αρχές Οκτωβρίου 1940. Εκείνη την περίοδο οι Γερμανοί προετοίμαζαν την εισβολή στην «σύμμαχο» τους, από τον Αύγουστο 1939,

Σοβιετική Ένωση (Επιχείρηση «Μπαρμπαρόσσα») και ήθελαν να αποφύγουν εμπλοκή στα Βαλκάνια. Η Ρουμανία, η Βουλγαρία και η Γιουγκοσλαβία (με τον πρίγκιπα Παύλο) αρχικά ήταν φίλα προσκείμενες προς την Γερμανία. Η Γιουγκοσλαβία, μετά από πραξικόπημα του πτεράρχου Σίμοβιτς (27 Μαρτίου 1941), μεταπήδησε στο συμμαχικό στρατόπεδο. Η αποτυχία της φασιστικής Ιταλίας να καθυποτάξει την Ελλάδα και να κυριαρχήσει στην Ανατολική Μεσόγειο, ανάγκασε την ναζιστική Γερμανία να εκστρατεύσει κατά της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδος, για να έχει εξασφαλισμένα τα νώτα της κατά την επικείμενη εισβολή στη Ρωσία. Στην Ανατολική Μακεδονία και Δυτική Θράκη οι εναπομείνουσες ελληνικές δυνάμεις ήταν ανεπαρκείς (μόνο τέσσερις μεραρχίες) του Τμήματος Στρατιάς Ανατολικής Μακεδονίας (ΤΣΑΜ) – πρώην Δ΄ Σώμα Στρατού – και οι φρουρές των Οχυρών. Στην τοποθεσία Βέρμιο – Αλιάκμονας υπήρχαν 2 1/3 βρετανικές και 3 ελληνικές μεραρχίες (συγκρότημα "W"). Ο αρχιστράτηγος Παπάγος δεν έκανε αποδεκτές τις εισηγήσεις των Βρετανών και του διοικητή του ΤΣΑΜ αντιστράτηγου Μπακόπουλου για σύμπτυξη των ελληνικών δυνάμεων της περιοχής νοτιότερα στη γραμμή Βερμίου – Αλιάκμονα. Άλλωστε η τοποθεσία των οχυρών ήταν προσωπική επιλογή των Παπάγου – Μεταξά.

Η διάταξη μάχης των γερμανικών δυνάμεων στην ελληνοβουλγαρική μεθόριο είχε συντελεσθεί και από το βράδυ της 5^{ης} Απριλίου 1941 αναμενόταν η γερμανική επίθεση. Την 6^η Απριλίου 1941, ώρα 01:00 το Γενικό Στρατηγείο διέταξε τον αντιστράτηγο Κωνσταντίνο Μπακόπουλο, διοικητή του ΤΣΑΜ να εκτελέσει τις προβλεπόμενες καταστροφές στο οδικό δίκτυο, μεταξύ των συνόρων και των οχυρών, οι οποίες εκτελέστηκαν επιτυχώς. Η γερμανική επίθεση εκδηλώθηκε στις 05:12 της 6^{ης} Απριλίου 1941 εναντίον της Γιουγκοσλαβίας (συμμετείχαν ουγγρικές και ιταλικές δυνάμεις). Η Γιουγκοσλαβία αντιστάθηκε ένα πενήνήμερο. Οι γερμανικές δυνάμεις επιτέθηκαν στην Ελλάδα, από το Βουλγαρικό έδαφος στις 05:15, νωρίτερα από την 06:00 που αναφερόταν στην γερμανική διακοίνωση του Γερμανού πρεσβευτή προς τον Έλληνα πρωθυπουργό. Η υλική υπεροχή των Γερμανών αντισταθμιζόταν από την ελληνική οχύρωση, το ορεινό ανάγλυφο, το υψηλότατο ηθικό των Ελλήνων αξιωματικών και στρατιωτών και την υποτίμηση των παραγόντων αυτών από τους Γερμανούς, που είχαν συνηθίσει να επικρατούν εύκολα εναντίον υποδεέστερων αντιπάλων.

Οι μάχες εξελίχθηκαν από ανατολικά προς δυτικά.

6 Απριλίου 1941. Στην Θράκη οι ταξιαρχίες, Έβρου και Νέστου συμπύχθηκαν νοτιότερα. Τα οχυρά Νυμφαία και Εχίνος περικυκλώθηκαν από τις πρώτες πρωινές ώρες, άντεξαν όλη την ημέρα το σφυροκόπημα του γερμανικού πυροβολικού και αεροπορίας και ανάγκασαν τους Γερμανούς να τα παρακάμψουν και να κινηθούν νοτιότερα. Δυτικότερα στο οροπέδιο Κάτω Νευροκοπίου, η επίθεση της 72^{ης} γερμανικής Μεραρχίας επικεντρώθηκε δυτικά στις κύριες οδούς προς Δράμα και Σέρρες. Την περιοχή υπεράσπιζαν οι XIV και VII Μεραρχίες και τα οχυρά Λίσσε, Πυραμιδοειδές (οδός προς Δράμα) και Περιθώρι, Μαλιάγκα (οδός προς Κάτω Βροντού, Σέρρες). Οι γερμανικές δυνάμεις πεζικού υποστηρίζονταν από πυροβόλα εφόδου και πυροβολικό, χωρίς αεροπορική κάλυψη σε αυτόν τον τομέα και όλες οι επιθετικές τους ενέργειες αποκρούστηκαν. Στην στενωπό του Ρούπελ που υπεράσπιζε το συγκρότημα Σιδηροκάστρου της XIV Μεραρχίας, επιτέθηκαν το 125^ο Σύνταγμα Πεζικού, με

την υποστήριξη πυροβόλων εφόδου, πυροβολικού και 120 αεροπλάνων καθέτου εφόρμησης (στούκας) και άλλων μονάδων. Δεν μπόρεσαν οι ειδικές δυνάμεις του Συντάγματος των Βραδεμβούργιων να καταλάβει την γέφυρα Λουτρών Σιδηροκάστρου και έπαθαν πανωλεθρία. Τα οχυρά έπαθαν ελάχιστες ζημιές, το ηθικό διατηρήθηκε ακμαιότατο. Ωστόσο, γερμανικό τμήμα του 125^{ου} Συντάγματος Πεζικού διείσδυσε νοτίως (στα νώτα του οχυρού Ρούπελ) και οργανώθηκε στο ύψωμα Γκολιάμα. Με την ίδια σφοδρότητα επιτέθηκαν στο Μπέλες δύο γερμανικές ορεινές μεραρχίες εναντίον της XVIII Μεραρχίας. Οι Γερμανοί διέθεσαν μεγάλο αριθμό στούκας και τεράστιο όγκο πυροβολικού (165 πυροβόλα). Μέχρι το τέλος της ημέρας οι Γερμανοί της 5^{ης} Ορεινής Μεραρχίας επικάθησαν στα οχυρά Ιστιμπεη και Κελκαγιά, που ήταν κοντά στα σύνορα, εκτοξεύοντας καπνογόνα αέρια στο εσωτερικό τους φράσσοντας τα φατνώματα, για να αναγκάσουν την φρουρά τους να παραδοθεί. Δεν βοήθησαν ούτε οι αντεπιθέσεις των αμυνομένων από τις κρυφές εξόδους, ούτε οι βολές του ελληνικού πυροβολικού πάνω στα οχυρά. Δυτικότερα η 6^η ορεινή Μεραρχία κινήθηκε μέσω του όρους Μπέλες, όπου δεν υπήρχαν μόνιμες οχυρώσεις. Οι διάσπαρτες ελληνικές δυνάμεις πολέμησαν με απaráμιλλο θάρρος, κυρίως οι φρουρές διάσπαρτων πολυβολείων. Τα σκυρόδετα πολυβολεία Π8 και Π9 σταμάτησαν να πολυβολούν μόνο όταν εξαντλήθηκαν τα πυρομαχικά τους. Αυτό συνέβη ώρα 16:00 για το Π8 και ο επικεφαλής λοχίας Δημ. Ίντζος από τα Άνω Πορρόϊα απέσπασε τον θαυμασμό των Γερμανών. Ο διοικητής του εχθρικού τμήματος, αφού συνεχάρη τον Ίντζο και παρουσίασαν όπλα ενώπιον του διέταξε την εκτέλεση του, διότι τους είχε αποδεκατίσει. Στο ύψωμα 1120 προς την τοποθεσία Κρουσίων, το 11/70 ΤΠ (700 άνδρες με διοικητή τον Ταγματάρχη Γιακουμή) φονεύθηκαν (το 1/3) και οι υπόλοιποι τραυματίστηκαν, πλην τεσσάρων που συνελήφθησαν. Στην περιοχή του οχυρού Ρούπελ, στο ύψωμα Καρακιτόκ δρούσε η πυροβολαρχία του λοχαγού Αλέξανδρου Κυριακίδη. Αγνοώντας την γερμανική αεροπορία συνέχισε να υποστηρίζει με βολές, τους Έλληνες μαχητές. Μετά από βυθίσεις των στούκας – κτυπήθηκε το πυροβόλο και οι τέσσερις άνδρες διαμελίστηκαν. Τον Απρίλιο 2001 έγινε ανασκαφή, σε βάθος 3,5 μ. και βρέθηκαν τα οστά των πεσόντων και προσωπικά τους αντικείμενα. Στο τέλος της ημέρας οι Γερμανοί έφθασαν στην Ροδόπολη και κατέλαβαν τον Σιδηροδρομικό Σταθμό. Η ηγεσία του ΤΣΑΜ διέταξε σύμπτυξη της XVIII Μεραρχίας ανατολικά του Στρυμόνα και επιφόρτισε την ΧΙΧ μηχανοκίνητη Μεραρχία να αμυνθεί από την λίμνη Δοϊράνης έως την κοιλάδα Ροδόπολης.

7 Απριλίου 1941: Στην Θράκη οι δυνάμεις της Ταξιαρχίας Έβρου (100 αξιωματικοί, 2.000 οπλίτες) και 200 χωροφύλακες συμπτύχθηκαν και πέρασαν στο τουρκικό έδαφος, αφοπλίστηκαν και ο διοικητής της υποστράτηγος Ιωάννης Ζήσης αυτοκτόνησε στα Ύψαλα στις 9 Απριλίου 1941. Το οχυρό Νυμφαία παραδόθηκε στις 23:00, ύστερα από σφοδρό βομβαρδισμό του συνόλου του πυροβολικού του XXX Σώματος Στρατού, ενώ το οχυρό Εχίνος αντιστεκόταν, περικυκλωμένο από παντού. Στο οροπέδιο Κάτω Νευροκοπίου τα οχυρά Λίσσε, Πυραμιδοειδές και Ντάσαβλη απέκρουσαν τις επιθέσεις. Οι Γερμανοί κατέλαβαν το ύψωμα Ουσόγια, βόρεια του Λίσσε και Πυραμιδοειδούς και το ύψωμα Κρέστη. Επίσης, εισέδυσαν νότια του Κέντρου Αντίστασης Σταυρός. Το πυροβολικό υπό τον ταγματάρχη Κουρουκλή ανέκοψε την γερμανική προέλαση και στις 21:00 ελληνικό απόσπασμα με την λόγχη απώθησε τους Γερμανούς. Στο οχυρό Περιθώρι η γερμανική διείσδυση στο εσωτερικό αντιμετωπίστηκε

επιτυχώς με αγώνα σώμα με σώμα και με αντεπίθεση εκδιώχθηκαν όσοι Γερμανοί είχαν επικαθήσει στην επιφάνεια του οχυρού. Το οχυρό Μαλιάγκα συνέχισε να αντιστέκεται. Το οχυρό Ρούπελ αντιστάθηκε στους σφοδρούς βομβαρδισμούς των στούκας με βόμβες των 500 κιλών. Η XVIII Μεραρχία συμπτυσσόμενη κατέστρεψε τις γέφυρες Λουτρών και Μεγαλοχωρίου. Στο Μπέλες τα οχυρά Ιστίμπεη και Κελκαγιά παραδόθηκαν, ενώ το Αρπαλούκι εκκενώθηκε. Το μεσημέρι η φρουρά του οχυρού Κελκαγιά αναγκάστηκε να παραδοθεί, αφού προηγουμένως οι Γερμανοί από τα κατεστραμμένα φατνώματα είχαν διοχετεύσει για πολλή ώρα ασφυξιογόνα αέρια στο εσωτερικό του. Οι υπερασπιστές άρχισαν να λιποθυμούν, αν και φόραγαν αντιασφυξιογόνες προσωπίδες. Οι άνδρες μετέφεραν στην επιφάνεια τον διοικητή τους λιπόθυμο από έλλειψη οξυγόνου, καθώς ήταν ο μόνος που δεν χρησιμοποιούσε προσωπίδα, για να μπορεί να δίνει διαταγές. Οι απώλειες της φρουράς των τριών αξιωματικών και 226 οπλιτών, ήταν 20 νεκροί και 35 τραυματίες. Μόνο το οχυρό Ποποτλίβιτσα συνέχιζε την αντίσταση του. Η 2^η Τεθωρακισμένη Μεραρχία κατέλαβε την Στρώμνιτσα (Γιουγκοσλαβία) και άρχισε να προωθείται προς την Ελλάδα, μέσω της κοιλάδας του Αξιού. Η XIX Μηχανοκίνητη (ελληνική) Μεραρχία, προσπάθησε να καλύψει τον διάδρομο του Αξιού.

8 Απριλίου 1941: Η φρουρά του οχυρού Εχίνος αναγκάστηκε να το εκκενώσει. Οι Γερμανοί απέτυχαν να καταλάβουν τα οχυρά Πυραμιδοειδές, Λίσσε, Ντάσαβλη, Μαλιάγκα, Περιθώρι. Το απόσπασμα Καλαποτίου δεν μπόρεσε να ανακαταλάβει το ύψωμα Κρέστη. Στο οχυρό Περιθώρι, υπό τις διαταγές του λοχαγού Σπύρου Δαρόπουλου, στους υπόγειους διαδρόμους και θαλάμους διεξήχθησαν πολύ σκληρές και αιματηρές συγκρούσεις, ακόμα και με τις ξιφολόγχες. Μετά την δεύτερη φορά που εκδιώχθηκαν οι εισβολείς, πιάστηκαν αρκετοί αιχμάλωτοι. Περιέθαλψαν όσους Γερμανούς είχαν τραυματιστεί. Στο οχυρό Παληουριώνες, τραυματισφορείς έφεραν Γερμανούς τραυματίες εντός του οχυρού, με κίνδυνο της ζωής τους κάτω από εχθρικά πυρά, για να τους περιθάλψουν. Στην στενωπό του Ρούπελ η 5^η Ορεινή Μεραρχία έφθασε το Νέο Πετρίτσι. Το οχυρό Ποποτλίβιτσα παραδόθηκε. Ενώ η «Γραμμή Μεταξά» παρέμενε σχετικά αρραγής, οι Γερμανοί ανατρέποντας ασθενή ελληνικά τμήματα προέλαυναν προς Θεσσαλονίκη και Κιλκίς.

9 Απριλίου 1941: Ύστερα από επικοινωνία του Α. Παπάγου με τον Κ. Μπακόπουλο διοικητή ΤΣΑΜ, υπογράφηκε στο Γερμανικό Προξενείο Θεσσαλονίκης, συνθηκολόγηση μεταξύ του διοικητή του ΤΣΑΜ και του αντιστρατήγου Φάιελ, διοικητή της 2^{ης} Τεθωρακισμένης Μεραρχίας. Σε παράρτημα του πρωτοκόλλου αναγνωρίστηκε ο ηρωϊκός αγώνας του ΤΣΑΜ και εκφραζόταν η επιθυμία να μην σταλούν αξιωματικοί και οπλίτες σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, καθώς και να παραμείνουν στη θέση τους οι πολιτικές αρχές. Στις 16:00 ο διοικητής του ΤΣΑΜ γνωστοποίησε στις μονάδες τους όρους συνθηκολόγησης και διατάχθηκε διακοπή εχθροπραξιών. Τα μαχόμενα ελληνικά τμήματα δυσареστήθηκαν και ήθελαν να συνεχίσουν τον αγώνα. Ανατολικότερα οι μάχες συνεχίζονταν. Οι Γερμανοί καθηλώθηκαν στο ύψωμα Ουσόγια. Οι ελληνικές δυνάμεις του αποσπάσματος Καλαποτίου κατέλαβαν το ύψωμα Κρέστη. Γερμανική δύναμη που διείσδυσε μεταξύ των οχυρών Περιθώρι και Παρταλούσκα καταδιώχθηκε και συνελήφθησαν 102 αιχμάλωτοι. Το ύψωμα Άγιος Κωνσταντίνος ανακατελήφθη από Έλληνες και συνελήφθησαν 250 Γερμανοί. Στην στενωπό Ρούπελ οι Γερμανοί απέτυχαν εκ νέου. Οι Έλληνες απέτυχαν να ανακαταλάβουν το ύψωμα Γκολιάμα και είχαν βαριές απώλειες (48

νεκρούς και 100 τραυματίες). Οι ελληνικές απώλειες συνολικά ανήλθαν σε 1.000 νεκρούς και τραυματίες. Οι γερμανικές απώλειες ανήλθαν σε 555 νεκρούς, 2.134 τραυματίες, 170 αγνοούμενους, αριθμός που αντιστοιχεί στο μισό των απωλειών στην διάρκεια της επιχείρησης «Μαρίτα». Οι εκδηλώσεις θαυμασμού των Γερμανών (τιμητικά αγήματα στα οχυρά Παληουριώνες και Ρούπελ), δηλώσεις προς Έλληνες αξιωματικούς και το γεγονός ότι όλοι οι Έλληνες αιχμάλωτοι αφέθηκαν ελεύθεροι, μετά το τέλος των επιχειρήσεων, αποτελούν αδιάσειστες αποδείξεις της μαχητικότητας που επέδειξαν οι ελληνικές δυνάμεις στη «Μάχη των Οχυρών».

Η περιοχή του οχυρού Ρούπελ δέχθηκε την μεγαλύτερη πίεση, από τα 21 οχυρά της «Γραμμής Μεταξά». Κεντρική μορφή – ψυχή του κάθε οχυρού ήταν ο διοικητής του. Ανάμεσα στα πολλά φωτεινά παραδείγματα ηρωικών αξιωματικών, ξεχωρίζει ο «δικός μας» διοικητής του οχυρού Ρούπελ, ταγματάρχης Γεώργιος Δουράτσος.

Όταν τον Μάρτιο 1941 ο αρχηγός της βρετανικής αποστολής Χέϊγουντ επισκέφτηκε τα μακεδονικά οχυρά, είχε μείνει κατάπληκτος από το ηθικό των υπερασπιστών: «Είχα μείνει κατάπληκτος από το υψηλό φρόνημα των ανδρών και των αξιωματικών της περιοχής αυτής. Ο διοικητής του οχυρού Ρούπελ ... είπε ότι είχε τρόφιμα για ένα μήνα και ότι θα μπορούσε να κρατήσει άλλο ένα δεκαπενθήμερο χωρίς (εφόδια). Το πολεμικό πνεύμα είναι θαυμάσιο ...». Στην διάρκεια των βομβαρδισμών ο Γ. Δουράτσος αναφέρει σε τηλεγράφημα προς το ΓΕΣ: «Το ηθικόν των στρατιωτών υπέροχον. Τους βομβαρδισμούς και την κόλασιν πυρός υπεδέχοντο με ζητωκραυγάς». Το οχυρό Ρούπελ μετά την συνθηκολόγηση στην Θεσσαλονίκη και πρόσκληση των Γερμανών αρνήθηκε να συνθηκολογήσει. Ο Γ. Δουράτσος έδωσε στους Γερμανούς αγγελιαφόρους την περήφανη απάντηση: «Τα οχυρά δεν παραδίδονται. Καταλαμβάνονται» (9 Απριλίου 1941). Οι Γερμανοί απεσταλμένοι είπαν πως ο αγώνας είναι μάταιος μετά την υπογραφή της συνθηκολόγησης στην Θεσσαλονίκη. Ο Δουράτσος απάντησε: «Εμείς διαταγάς δεχόμαστε μόνο από τους ιεραρχικά προϊσταμένους μας και ο αγών θα συνεχιστεί. Πάσα δε απόπειρα προσεγγίσεως του οχυρού θα συντριβεί». Ο Δουράτσος προσπάθησε να κερδίσει χρόνο για να προετοιμαστεί. Έκαψε απόρρητα έγγραφα, χάρτες και σχέδια των οχυρών. Οι στρατιώτες του τον παρακαλούσαν να μην παραδώσει τα οχυρά. Ένωθαν νικητές και όχι ηττημένοι. Ήθελαν να συνεχίσουν τον αγώνα. Ο Δουράτσος ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία έλαβε και εγγράφως τη διαταγή παράδοσης από το επιτελείο του ΤΣΑΜ και αποφάσισε να συμμορφωθεί με τις εντολές του (10 Απριλίου 1941). Κλαίγοντας οι Έλληνες στρατιώτες πετούσαν τον οπλισμό τους στις τουαλέτες, στον ποταμό Στρυμόνα ή τον έκρυβαν κάτω από θάμνους, για να συνεχίσουν αργότερα την αντίσταση κατά του κατακτητή. Ο Δουράτσος αξίωσε από τους Γερμανούς: «Ουδείς Γερμανός να εισέλθει στο οχυρό, προ αποχωρήσεως των Ελλήνων μαχητών». Αίτημα που έγινε αποδεκτό. Στις 11:00 οι Έλληνες απένειμαν τιμές στους πεσόντες. Η ναζιστική σημαία υψώθηκε αφού είχε απομακρυνθεί και ο τελευταίος Έλληνας στρατιώτης από το οχυρό. Οι Γερμανοί απέδωσαν στρατιωτικές τιμές, σεβόμενοι τους υπερασπιστές του οχυρού. Έγινε κοινή επιθεώρηση γερμανικού αποσπάσματος από τον Γερμανό διοικητή και τον Γ. Δουράτσο. Το ίδιο συνέβη και στο οχυρό Παληουριώνες. Ανάλογες τιμητικές εκδηλώσεις έγιναν και προς τους διοικητές των οχυρών: Λίσσε, Πυραμιδοειδές, Περιθώρι, Εχίνος, Νυμφαία, Ιστίμπεη και Κελκαγιά. Οι άνδρες του οχυρού Ρούπελ κατέληξαν πεζοί στις Σέρρες, όπου παρέμειναν για

λίγες μέρες και έπειτα απελευθερώθηκαν. Την σημαία του οχυρού Ρούπελ αποκόμισε ως λάφυρο Γερμανός στρατιώτης, ο οποίος την επέστρεψε μεταπολεμικά στην Ελλάδα. Οι απώλειες στο οχυρό Ρούπελ ανήλθαν σε 44 νεκρούς και 152 τραυματίες.

Διάφοροι Γερμανοί διοικητές εξέφρασαν τον θαυμασμό τους για την μαχητικότητα του Ελληνικού Στρατού. «Πολέμησα στην Πολωνία και Γαλλία, αλλά πουθενά δεν συνάντησα τόσο αποτελεσματική και φθοροποιό αντίσταση, όσο στην Ελλάδα». «Πολεμήσατε θαυμάσια, το πυροβολικό σας ήταν υπέροχο ... Είχαμε ακούσει να μιλάνε για την γενναιότητα και τον ηρωισμό του Ελληνικού Στρατού, αλλά δεν φανταζόμασταν τη γενναιότητα και τον ηρωισμό που επέδειξαν οι στρατιώτες σας! Οι Έλληνες υπερασπίστηκαν την πατρίδα τους γενναία» ... (Διοικητής 12^{ης} Στρατιάς Στρατάρχης Φον Λιστ). «Η ιστορική δικαιοσύνη όμως, με υποχρεώνει να διαπιστώσω ότι από όλους τους αντιπάλους ... ο Έλληνας στρατιώτης ιδίως, πολέμησε με ύψιστο ηρωισμό και αυτοθυσία. Συνθηκολόγησε μόνο όταν η εξακολούθηση της αντιστάσεως δεν ήταν πλέον δυνατή και δεν είχε κανένα λόγο» (ομιλία Α. Χίτλερ στο Ράϊχσταγκ, 4 Μαΐου 1941).

Τέλη Μαΐου 1941 γερμανική επιτροπή αξιωματικών εξέτασε όλα τα οχυρά. Στην διάρκεια της τριπλής Κατοχής, Γερμανοί και Βούλγαροι προσπάθησαν να καταστρέψουν τα οχυρά. Κατά την δεκαετία 1960–1970 ανακατασκευάστηκαν με χρηματοδότηση του NATO. Πολλά χρησιμοποιήθηκαν κατά την ελληνοτουρκική κρίση του 1974.

Σήμερα το οχυρό Ρούπελ είναι χώρος μνήμης και τιμής στους ηρωικούς υπερασπιστές του. Λειτουργεί μουσείο με κειμήλια, φωτογραφίες, από τη «Μάχη των Οχυρών». Επίσης, διοργανώνεται και αναπαράσταση της μάχης των οχυρών του Ρούπελ.

Τα δύο γερμανικά σχέδια «Μαρίτα» (επιχειρήσεις στα Βαλκάνια) και «Μπαρμπαρόσσα» (εισβολή στη Σοβιετική Ένωση) ήταν αλληλένδετα. Η καθυστέρηση έναρξης του «Μαρίτα» για 3-4 εβδομάδες (από αρχές Μαρτίου μετατέθηκε αρχές Απριλίου), καθυστέρησε όπως ήταν φυσικό την έναρξη του «Μπαρμπαρόσσα» για 5 εβδομάδες (από την 15^η Μαΐου αναβλήθηκε για την 22^α Ιουνίου 1941). Οι τεθωρακισμένες μεραρχίες, τα αεροπλάνα και οι αερομεταφερόμενες δυνάμεις που απασχολήθηκαν στην Ελλάδα, ήταν απολύτως απαραίτητες στη Ρωσική εκστρατεία. Η Ελλάς κατελήφθη ολοκληρωτικά την 31^η Μαΐου 1941. Οι τεθωρακισμένες μεραρχίες έπρεπε να επισκευαστούν – ανασυγκροτηθούν μετά τις φθορές στα δύσβατα ελληνικά βουνά, πριν σταλούν στο ρωσικό μέτωπο. Οι τεράστιες απώλειες των αερομεταφερόμενων μονάδων στη «Μάχη της Κρήτης» κατέστησαν δύσκολη την συμμετοχή τους σε άλλα εγχειρήματα. Οι γερμανικές δυνάμεις, Ομάδα Στρατιών Νότου, στην Ουκρανία ήταν αριθμητικά κατώτερες των Ρώσων, συνεπεία της βαλκανικής εκστρατείας. Ο βαρύς ρωσικός χειμώνας πρόλαβε την αποφασιστικής σημασίας «Μάχη της Μόσχας» (Οκτώβριος 1941 – Φεβρουάριος 1942), που στοίχισε στους Γερμανούς τον πόλεμο. Η ανάπτυξη των γερμανικών δυνάμεων σε Βαλκανική και Βόρειο Αφρική, είχε ως αποτέλεσμα την διάσπαση των δυνάμεων τους και ήταν ένας από τους κύριους συντελεστές της γερμανικής ήττας. Η μικρή Ελλάδα πέτυχε την πρώτη νίκη κατά των δυνάμεων του Άξονα και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην έκβαση του πολέμου.

Οφείλουμε να αναφερθούμε στη ζωή του Γεωργίου Δουράτσου, από την Σύρο. Ο ταγματάρχης Γεώργιος Δουράτσος γεννήθηκε στην Άνω Σύρο, την 1^η Αυγούστου 1894 και ήταν ένα από τα έντεκα παιδιά του Καρόλου Δουράτσου και της Ελπίδας Βακονδίου. Το οικογενειακό όνομα προέρχεται από την εποχή της Ενετοκρατίας στις Κυκλάδες, δηλωτικό τόπου καταγωγής (Duracho, δηλαδή Δυρράχιο). Αφού τελείωσε τις σχολικές υποχρεώσεις κατατάσσεται στον Εθνικό στρατό. Η 20^η Σεπτεμβρίου 1915 θα τον βρει στον βαθμό του μόνιμου ανθυπολοχαγού. Ενώ περνά από σχολές πολέμου, κέντρα στρατιωτικής επιμόρφωσης, φοιτά και στην Νομική Σχολή, την οποία τελειώνει επιτυχώς. Ο λοχαγός Δουράτσος περνά από διάφορες στρατιωτικές μονάδες πεζικού και αναλαμβάνει ως ταξίαρχος την Στρατιωτική Διοίκηση Δυτικής Μακεδονίας. Παίρνει μέρος στην Μικρασιατική Εκστρατεία και αργότερα θα πολεμήσει στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (γράφοντας χρυσές σελίδες δόξας στην «Μάχη των Οχυρών») και στον εμφύλιο. Για την στρατιωτική του δράση και τις υπηρεσίες που προσέφερε στην πατρίδα, του απονεμήθηκαν πολλά παράσημα και διακρίσεις: το Μετάλλιο Νίκης Ευρωπαϊκού Πολέμου 1914–1918, το Αριστείο Ανδρείας Επιχειρήσεων Μικράς Ασίας, ο Σταυρός Γεωργίου Α', το Αριστείο Ανδρείας Επιχειρήσεων Οχυρών 1941, το Αριστείο Ανδρείας Επιχειρήσεων Οχυρού Ρούπελ, το Μετάλλιο Στρατιωτικής Αξίας, το Μετάλλιο Εξαιρέτων Πράξεων Επιχειρήσεων 1941, ο Πολεμικός Σταυρός Γ' Τάξεως, το Παράσημο Φοίνικος Γεωργίου Β'. Αποστρατεύθηκε την 16^η Μαΐου 1950 με το βαθμό του υποστρατήγου. Μέχρι τον θάνατο του (12 Νοεμβρίου 1981) έζησε κοντά στην οικογένεια του αδελφού του Αντώνη, μιας και ο ίδιος έμεινε ανύπαντρος. Ενταφιάστηκε με πλήρεις στρατιωτικές τιμές στο Κοιμητήριο του Καθολικού Ναού Αγ. Λουκά, στο Ηράκλειο Αττικής. Με απόφαση της Δημοτικής Αρχής Ερμούπολεως-Σύρου, τοποθετήθηκε η προτομή του στην πλατεία Άννης Κουτσοδόντη, δίπλα στην κεντρική πλατεία Μιαούλη, την οποίαν προσέφεραν τα ανίψια του Αλέξανδρος και Αικατερίνη Γενναδίου. Ανάλογη προτομή τοποθετήθηκε στην είσοδο του Μουσείου Οχυρού Ρούπελ. Στην τελευταία αίθουσα του Πολεμικού Μουσείου Αθηνών, που είναι αφιερωμένη στο έπος του 1940-41, υπάρχει διόραμα οχυρού της «Γραμμής Μεταξά», οπλισμός, κειμήλια, φωτογραφίες, χάρτες από τη «Μάχη των Οχυρών». Σε τιμητική θέση ξεχωρίζει το φωτογραφικό πορτραίτο του ήρωα Γ. Δουράτσου.

Βιβλιογραφία

- 1) *Αγώνες στην ανατολική Μακεδονία και στη Θράκη, Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα 1956*
- 2) *Επίτομη Ιστορία του Ελληνο-ιταλικού και Ελληνο-γερμανικού πολέμου 1940-41, (επιχειρήσεις Στρατού Ξηράς), Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα 1990*
- 3) *Η προς πόλεμο προπαρασκευή του Ελληνικού Στρατού 1923-1940, Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα 1969*
- 4) *Λιάντης Κωστής, Χαρωνίτης Γιώργος, Μαργαρίτης Γιώργος, Heinz Richter, Χαριτάτος Μάνος, Αλέξανδρος Ζάννας, 6 Απριλίου 1941, Η γερμανική επίθεση, Εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Ένθετο Επτά Ημέρες, Κυριακή 7 Απριλίου 2002.*
- 5) *Μπλαβέρης Λεωνίδας, Η Μάχη των Οχυρών, Πόλεμος και Ιστορία, τεύχος 41, Μάιος 2001, Αθήνα.*
- 6) *army.gr>sites>default>files>roupel-interactive*

newsbeast.gr/portrait/arthro/2408736/o-iperaspistis-tou-roupel-ke-iroas-tou-1940-tagmatarchis-georgios-douratsos

7) <https://el.wikipedia.org/wiki/Πούνελ>

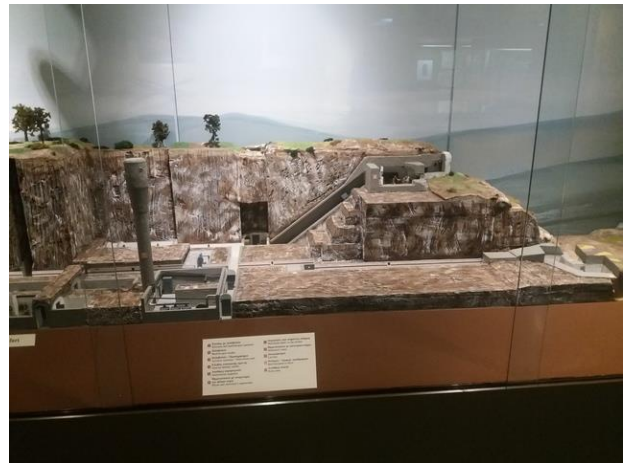
8) mixanitouxronou.com.cy/b-pagkosmios/i-aftothisia-toulochagou-kiriakidi-pou-arnithike-na-kanei-pafsi-volon-pirovolikou-ke-egine-stochos-ton-germanikon-stoukas

9) mixanitouxronou.com.cy/b-pagkosmios/ta-ochyra-den-paradinonte-katalamvanonte-i-istoriki-arnisi-tou-tagmatarchi-douratsou-na-paradosei-to-ochyro-roupel

Ταγματάρχης Γεώργιος Δουράτσος

*Η προτομή του Αντιστράτηγου
Γεωργίου Δουράτσου*

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ 2021

Το ημερολόγιο είναι ένα καλαίσθητο, κλασικό, χρήσιμο και ιδιαίτερα διαδεδομένο αντικείμενο, που εκτός από την προβολή του Συνδέσμου Συριανών, της ιδιαίτερης πατρίδας μας και της ιστορίας της, θα βοηθήσει στην ταμειακή ενίσχυση του συλλόγου μας, έτσι ώστε ό τελευταίος να έχει τη δυνατότητα να συνεχίσει την υπερεκατονταετή πορεία του, τις φιλανθρωπικές και πολιτιστικές δράσεις του.

Το ημερολόγιο του 2021 είναι αφιερωμένο στον «Βιομηχανικό και Εμπορικό Βίο της Ερμούπολης».

Πρόκειται για μια συλλεκτική έκδοση και έχει γίνει ανάρπαστο από τις πρώτες ημέρες της κυκλοφορίας του.

Για περισσότερες πληροφορίες-παραγγελίες επικοινωνείτε με τον ταμία κύριο Τσαούσογλου Πέτρο στο τηλ. 6972621899.

Διόρθωση λεζάντας ημερολογίου 2021 Συνδέσμου Συριανών

Από την κυρία Μαργαρίτα Καλουτά λάβαμε e-mail που αφορά τον προπάππο της και ιδρυτή του πρώτου βυρσοδεψείου στην Ερμούπολη.

Παραθέτουμε όλα τα στοιχεία που γνωρίζουμε πλέον. Όπως μας πληροφορεί η ευγενέστατη κυρία Μ. Καλουτά, ο Χιώτης Χατζή Φραγκούλης Καλουτάς (1789 Χίος-1864 Ερμούπολη), που αφίχθη στην Ερμούπολη (1824) άγαμος, βυρσοδέψης το επάγγελμα, ίδρυσε το πρώτο βυρσοδεψείο (1828-29) στους Χοχλάκους (σημερινή άκρη του λιμανιού, μεταξύ πρώην Πυροσβεστικής και Λαλακιάς) και αργότερα το εργοστάσιο μετακόμισε εκεί που βρίσκεται σήμερα το ερειπωμένο υφαντουργείο Λαδόπουλου, στην περιοχή που έκτοτε

ονομάστηκε Καλουτάδικα. Ο Χ.Φ. Καλουτάς παντρεύτηκε την Χιώτισσα Αγκαιρού και έκαναν οκτώ παιδιά. Στο βιβλίο των Ι. Τραυλού και Α. Κόκκου, Ερμούπολη, Έκδοση Εμπορικής Τραπέζης της Ελλάδος, Αθήνα 1980, στην σελίδα 41 αναφέρεται εσφαλμένα ότι ο ιδρυτής του πρώτου βυρσοδεψείου (1828-29) ήταν ο Π. (δηλαδή Παναγιώτης) Καλουτάς, ο οποίος όμως έφθασε μεταγενέστερα στην Ερμούπολη.

Ευχαριστούμε θερμά την κυρία Καλουτά για τις παρατηρήσεις της και ζητάμε συγγνώμη που εκ παραδρομής δεν αναφέρεται ρητά το όνομα του ιδρυτή του πρώτου βυρσοδεψείου στην εκτενή λεζάντα του πορτραίτου του (πρόκειται για τον άνδρα με φέσι και νησιωτική ενδυμασία-βράκα), στον μήνα Αύγουστο 2021 του ημερολογίου. Στον πρόλογο του ημερολογίου όμως αναγράφονται με χρονολογική σειρά τα πρώτα βυρσοδεψεία, Καλουτά, Σαλούστρου, Παπαδάμ, κ.α.

Τιμητική βραδιά αφιερωμένη στην οικογένεια Λαδόπουλου και στον Παναγιώτη Κουλουμπή

Την 23η Αυγούστου 2020 στο Θέατρο Ευανθία Καίρη, στα Λαζαρέτα, η βραδιά ήταν αφιερωμένη στην οικογένεια Λαδόπουλου, όπου παραβρέθηκαν και τιμήθηκαν οι απόγονοι της γνωστής οικογενείας, για την βιομηχανική, οικονομική, πολιτιστική και ιστορική συμβολή της στην ιστορία της Ερμούπολης και της Σύρου. Διοργανώθηκε από τον Εξωραϊστικό και Πολιτιστικό Σύλλογο Λαζαρέτων και την Ομάδα Φίλων της Ιστορίας της Σύρου, υπό την αιγίδα του Δήμου Ερμούπολης-Σύρου και της Διεθνούς Ομοσπονδίας Δημοσιογράφων και Συγγραφέων (FIJET).

Τιμητική πλακέτα επιδόθηκε στον αρχαιότερο εν ζωή απόγονο της οικογενείας Λαδόπουλου, Νικόλαο Ηπιώτη και την παρέλαβε ο γιος του και δισέγγονος του Εμμανουήλ Λαδόπουλου, Γεώργιος Ηπιώτης. Στην εκδήλωση τιμήθηκε και ο δημοσιογράφος-μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Δημοσιογράφων Συγγραφέων Τουρισμού και ιστοριογράφος κ. Παναγιώτης Κουλουμπής, για την προσφορά του στην προώθηση και ανάδειξη της ιστορίας της Σύρου, καθώς και τα μέλη της Ομάδας Φίλων της Ιστορίας της Σύρου, Αλεξάνδρα Δαγκλίδη και Ευάγγελος Παραμάνης. Οι τιμηθέντες ευχαρίστησαν θερμά για την διάκριση.

Ο κ. Γ. Ηπιώτης δήλωσε πως είναι μεγάλη τιμή για την οικογένεια Λαδόπουλου και ευχαρίστησε τον συριανό λαό, διότι χάρις σε αυτόν η οικογένεια του μεγαλούργησε.

Δύο μουσικοί συνόδευσαν την εκδήλωση, ενώ συνεργείο του Γενικού Νοσοκομείου Σύρου έκανε θερμομέτρηση στους παρευρισκόμενους. Ακολούθησε κέρασμα, ως επίλογος της φορτισμένης συγκινησιακά βραδιάς.

Συγχαρητήρια σε όλους!

Καθυστερημένα πληροφορηθήκαμε οτι:

Απεβίωσε και ετάφη στην Αθήνα όπου διέμενε, η συμπατριώτισσα και παλαιό μέλος του Συνδέσμου, Ιουλία Θεοδωρίδου το γένος Μαρκουϊζου.

Θερμά συλλυπούμεθα της οικείους της.

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΟ ΣΥΝΔΕΣΜΟ

Περίοδος 01/10/20 έως 31/12/20

ΑΝΩΝΥΜΟΣ	200 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΡΟΥΣΣΟΣ (Revoil)	1000 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΑΡΤΙΝΟΣ (Aigeus)	1000 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
BENITHS (Select Maritime)	150 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΕΧΑΓΙΑΣ (Plaza Caffè)	150 €	Για τους σκοπούς του Συνδέσμου
ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΚΕΥΟΦΥΛΑΞ	50 €	Στη Μνήμη Κων/νου(Ντίνου) Φουντή

Ο Λογαριασμός IBAN του Συνδέσμου στη ALFABANK είναι :

GR79 0140 2380 2380 0200 1000 044

Παρακαλούμε τα μέλη μας να καταθέτουν έγκαιρα την ετήσια συνδρομή τους, ενισχύοντας το Ταμείο μας, δεδομένου ότι είναι η μόνη πηγή εσόδων που διαθέτουμε για την κάλυψη των πάγιων εξόδων του Συνδέσμου.

Αν θέλετε υγιή γεράματα μη κάθεστε, να κινήστε συνέχεια.

Συνιστά η Ελληνίδα πρώην διευθύντρια βιοεπιστημών στη NASA, **Ιωάννα Βερνίκου**

Το γήρας είναι αναπόφευκτο, το ζητούμενο όμως είναι να έχουμε υγιή γεράματα. Πώς μπορούμε να το πετύχουμε αυτό; “Με την κίνηση. Μη κάθεστε , να κινείστε συνέχεια” συνιστά η πρώην διευθύντρια του τομέα **Life Science της NASA , Ιωάννα Βερνίκου** η οποία εκτός από διαπρεπή επιστήμονας είναι και υπέρμαχος της σοκολάτας.

Για τη σχέση της βαρύτητας – κίνησης -γήρατος, για τον λόγο που πρέπει να κοιμόμαστε στο απόλυτο σκοτάδι, για τη σχέση της με τη σοκολάτα αλλά και για το τι θα πρέπει να κάνουν οι άνθρωποι αν αποφασίζουν να κάνουν αποικίες στο διάστημα , μίλησε στο ΑΠΕ-ΜΠΕ **κ. Βερνίκου** στο περιθώριο της συνάντησής της με τον κοσμήτορα της Σχολής Επιστημών Υγείας του ΑΠΘ, **Θεόδωρο Δαρδαβέση**. Η καταγόμενη από την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου , με ρίζες από την Σίφνο και **τις οικογένειες εφοπλιστών Ευγενίδη και Βερνίκου, Ιωάννα Βερνίκου** αν και έχει συνταξιοδοτηθεί και δεν είναι πλέον ενεργό στέλεχος της NASA(όπου είχε προσληφθεί το 1964) σήμερα στα 85 της χρόνια παραμένει επιστημονικά και ερευνητικά δραστήρια.

Ερ. Τι σχέση έχει η βαρύτητα με την κίνηση και το γήρας;

Απ. Όταν είμαστε καθιστοί ή ξαπλωμένοι μειώνεται η βαρύτητα και είμαστε σε μια κατάσταση που μιμείται την μικροβαρύτητα. Όταν είμαστε όρθιοι υπάρχει η βαρύτητα που είναι η κάθετη δύναμη από το κεφάλι προς το κέντρο της γης. Αν ξαπλώσουμε η βαρύτητα μειώνεται γιατί γίνεται οριζόντια και αυτό δημιουργεί όχι μόνο τα συμπτώματα έχουν οι αστροναύτες όταν είναι στη μικροβαρύτητα, αλλά και αυτά του γήρατος. Και αυτό ήταν μεγάλη έκπληξη για μένα και για όλους τους γύρω μου που δεν το πίστευαν στην αρχή. Μάλιστα έγραψα το 1986 ένα φυλλάδιο με τίτλο **“Gravity: Aging parallel processes”** γιατί δεν το πίστευε κανείς πως ήταν το ίδιο. Και μετά αρχίσαμε να κάνουμε μετρήσεις στους ηλικιωμένους και στους εθελοντές που βάζαμε στο κρεβάτι. Παρατηρήσαμε ότι μέσα σε επτά μέρες δημιουργήθηκε αυτή η αλλαγή προς το γήρας. Στους κατακεκλειμένους η γήρανση αρχίζει από την πρώτη μέρα μέσα σε ώρες.

Ερ. Όμως και όταν κοιμόμαστε είμαστε ξαπλωμένοι, γερνάμε και στον ύπνο μας;

Απ. Αυτό είναι άλλο πράγμα. Έχουμε τη γη που περιστρέφεται και έχουμε τη βαρύτητα , έχουμε την ημέρα και έχουμε τη νύχτα. Τη νύχτα όταν ξαπλώνουμε για να κοιμηθούμε , το σύστημα- το σώμα μας “κλείνει”. Θεωρητικά γι αυτό δεν ουρούμε , συνήθως, τη νύχτα αλλά κι αν θέλουμε να ουρήσουμε μπορούμε να το αλλάξουμε. Ο οργανισμός αντιλαμβάνεται πότε είναι νύχτα και πότε είναι ημέρα. Γι αυτό ο άνθρωπος μόλις ανοίξει τα μάτια του και δει το φως σηκώνεται όρθιος. Στους πόλους της γης , εκεί που είναι έξι μήνες ημέρα και έξι ημέρες νύχτα, παρατηρούνται πολλές αυτοκτονίες. Στο σωστό δεν είναι να κοιμόμαστε σε οποιαδήποτε συνθήκη. Το σωστό είναι να κοιμόμαστε στο απόλυτο σκοτάδι, να μην έχουμε κοντά μας ούτε κινητό , ούτε τηλεόραση ανοιχτή. Τα παιδιά πρέπει να τα μάθουμε να κοιμούνται στο σκοτάδι . Και οι ηλικιωμένοι που έχουν αϋπνία , θα πρέπει να κοιμούνται στο απόλυτο σκοτάδι. Διότι το φως δεν το αντιλαμβανόμαστε μόνο με τα μάτια. Το αντιλαμβανόμαστε κυρίως με τα μάτια αλλά στο κέντρο του εγκεφάλου υπάρχουν και οι υποδοχείς που απορροφούν το φως”.

Ερ. Κάθε πότε πρέπει να κινούμαστε;

Απ. Συνέχεια , σε όλη τη διάρκεια της ημέρας. Ένα παιδί όταν γεννιέται κουνιέται, περπατάει, μεγαλώνει ως τα 20-23 χρόνια και μετά ξαπλώνει πώς πρέπει να κινείται και κάθετα. Και καθόμαστε και δεν χρησιμοποιούμε την κίνηση κάθε μέρα στη ζωή μας, την ημέρα, όλη την ημέρα.

Γιατί το να κάνει κανείς μόνο μία φορά την ημέρα κάνεις γυμναστική και νομίζει ότι κάτι έκανε δεν είναι η απάντηση. Πρέπει να κινούμαστε συνέχεια , να αλλάζουμε στάση όλη την ημέρα. Όσοι κάνουν καθιστική δουλειά θα πρέπει να σηκώνονται , να έχουν ένα ρολόι που να τους θυμίζει να σηκώνονται κάθε μισή ώρα

Ερ. Πώς μπορούν να αποφύγουν το πρόωρο γήρας αυτοί που λόγω κάποιας πάθησης είναι καθηλωμένοι στο κρεβάτι;

Απ. Πρέπει με κάποιο τρόπο να σηκώνονται ώστε να έχουν συνεχή εμπειρία της βαρύτητας . Υπάρχουν κρεβάτια που τους ανεβάζουν , υπάρχουν συστήματα με αναρτήσεις που μπορούν να τους σηκώνουν .Οι παραπληγικοί το παλιό καιρό ήταν στο κρεβάτι, δεν σηκώνονταν και πέθαιναν. Σιγά σιγά μάθανε ότι μπορούσαν να καθίσουν σε κουνιστή καρέκλα. Στην αρχή ήταν σκυφτοί και δεν ήταν υγιείς. Σιγά-σιγά μάθανε ότι αν άλλαζαν τη στάση τους γίνονταν καλύτερα. Ακόμη και μια μικρή μετακίνηση κάνει καλό . Αυτό είναι το κύριο,

γιατί το αυτό αισθάνεται την αλλαγή στην ισορροπία. Βασικά στο αυτό είναι δύο στοιχεία. Είναι οι ημικύκλιοι σωλήνες με τη λήκυθο κάτω, η οποία αισθάνεται τη γωνιακή επιτάχυνση, και κάτω είναι δύο κυστίδια και εκεί είναι οι υποδοχείς της βαρύτητας, όπου είναι οι ωτόλιθοι, για τη γραμμική επιτάχυνση.

Ερ. Στη δεκαετία του '80 ανοίξατε με τον σύζυγό σας στο Λονδίνο ένα κατάστημα σοκολάτας και το 2012 γράψατε συγγράψατε με τον σύζυγό σας το βιβλίο "Adventures in Chocolate". Μήπως σχετίζεται η σοκολάτα με τις έρευνες που κάνατε;

Απ. Η ζωή μου στη σοκολάτα ή σοκολάτα στη ζωή μου άρχισε με αυτό που λέγεται κρίση μέσης ηλικίας. Όταν είμαστε γύρω στη μέση ηλικία θέλουμε να κάνουμε κάτι διαφορετικό. Η δουλειά μου ήταν να συντάσσω αναφορές (reports) και να μετέχω σε συνεδριάσεις και μετά τίποτα. Οι έρευνες μέχρι να τις κάνεις να τις δημοσιεύσεις (αν δημοσιευτούν) παίρνουν πολύ καιρό. Φυσικά η εργασία είναι ενδιαφέρουσα αλλά ο ερευνητής χαίρεται και αισθάνεται ικανοποιημένος όταν αναγνωριστεί το έργο του. Ενώ με τη σοκολάτα η χαρά και ικανοποίηση έρχονται άμεσα. Ήθελα να κάνω κάτι με τα χέρια μου και να βλέπω το αποτέλεσμα αμέσως. Δεν υπήρχε άνθρωπος που να ερχόταν στο μαγαζί και να μην έφευγε ευτυχισμένος με χαμόγελο. Αυτό είναι ωραίο πράγμα είναι άμεση ικανοποίηση. Κάποτε λέγανε ότι δεν πρέπει να τρως σοκολάτα γιατί δεν είναι καλό για την υγεία. Όχι, αυτό δεν ισχύει και ο καφές και η σοκολάτα κάνουν καλό.

Ερ. Ίσως φαίνεται σαν επιστημονική φαντασία ότι οι άνθρωποι θα κάνουν αποικίες στο διάστημα. Αν όμως συμβεί αυτό, πώς θα επηρεαστούν από την έλλειψη βαρύτητας;

Απ. Θα πάρουνε τη βαρύτητα μαζί μας με την φυγόκεντρο που μπορεί να είναι σε καφούλα ή στο έδαφος αν πάνε στη Σελήνη. Η Σελήνη έχει βαρύτητα αλλά δεν είναι αρκετή για να την αισθανθεί σωστά το σώμα και ο άνθρωπος είναι μεν όρθιος αλλά πετάει. Και το αστείο είναι ότι όταν έστειλαν τους αστροναύτες και τους είδαμε να χοροπηδάνε είπαμε ότι μπορούμε να την αυξήσουμε την βαρύτητα που υπάρχει με ασκήσεις. Αλλά το βράδυ όταν γύριζαν στην καφούλα να κοιμηθούν κοιμόνταν όρθιοι γιατί δεν υπήρχε αρκετός χώρος για να ξαπλώσουν. Έτσι παρόλο που υπήρχε η βαρύτητα μπορούσαν να έχουν καλούτσικο ύπνο όρθιοι. Δυστυχώς οι μηχανικοί έχουν τη δική τους άποψη. Και για αυτό η τεχνητή φυγόκεντρος που έχουμε πολλές μελέτες πως να τη δημιουργήσουμε στο διάστημα, δηλαδή είτε όλο το σκάφος να κινείται είτε να υπάρχει ένα σύστημα εντός, δεν έχει γίνει γιατί κοστίζει ακριβά και γιατί ο ηλεκτρισμός δεν επαρκεί.

Ποια είναι η Ιωάννα Βερνίκου

Η Ιωάννα Βερνίκου, γνωστή **Dr. Joan Vernikos**, γεννήθηκε το 1934 στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου από Έλληνες γονείς. Σπούδασε φαρμακευτική-

φαρμακολογία στο πανεπιστήμιο του Λονδίνου και δίδαξε φοιτητές Ιατρικής στο **Ohio State University** πριν προσληφθεί στη NASA το 1964. **Στη NASA διετέλεσε διευθύντρια Life Sciences (1993 – 2000)** . Σήμερα είναι πρόεδρος της **ThirdAge LLC** δίνει συμβουλές ζωής μέσα από τα βιβλία της, τα σεμινάρια και τις διαλέξεις της

Επεξεργασία κειμένου
Ανέστης Κωνσταντινίδης
19/10/20

Λ Ο Ι Μ Ο Σ

Του Τάκη Κυριτσόπουλου

Τούτος ο λοιμός μας αφοπλίζει.
Τούτος ο λοιμός μας εξουθενώνει
και μας ταπεινώνει συλλογικά.

Έξω σιωπηλή διαβαίνει η άνοιξη
κυοφορώντας κατάλοιπα χειμώνα.
Έξω οι παλμοί της οργιάζουσας φύσης
μαζί με τη μοναχικότητα των θορύβων.
Και τις νύχτες το κλινοσκεπάσμα μας
Να γίνεται βαρύ σαν χώμα.

Και ο λοιμός αόρατος και ακαταμάχητος
να ενεδρεύει παντού,
στοχεύοντας δίχως εξαιρέσεις,
με οπλισμό του τα κρεβάτια των νοσοκομείων,
τις μάσκες και τους αναπνευστήρες.

Κάθε μας μέρα καταγράφεται πλέον
με αριθμούς θανάτων και διασωληνώσεων.
Τώρα οι εναγκαλισμοί και οι προσεγγίσεις
ανταλλάχτηκαν με την καχυποψία και την απόσταση.
Ανοιχτή μόνο μας απόμεινε
Μια χαραμάδα ψυχής στην ελπίδα.

Δεν ξέρω

Από τον Δημήτρη Βόϊκο

Δεν ξέρω γω από την τέχνη των γραμμάτων,
θαλασσοπούλι που το δέρνει καταχνιά είμαι,
κι έχω ανοίξει φόρτσα φλόκους και πανιά
και πάνω βρίσκομαι, στην κόψη των κυμάτων.

Έχω τη γέφυρα στην Όστρια ξωκλήσι,
την τσιμινιέρα χρυσαφί καμπαναριό,
τα κρένια του Γαρμπή σφυρήλατο βαριό,
που σαν καλόγηρος κινά να το χτυπήσει.

Έχω τους λέβητες του Λίβα αργαστήρι
και την προπέλα του Λεβάντε αργαλειό,
κεντίδια γνέθει μ' ασπρογάλαζο γιαλό
καθώς προσμένω τον Μαΐστρο μουσαφίρη.

Της Τραμουντάνας για πυξίδα το αστέρι,
την αέναη του Πουέντε μηχανή
και μ' οδηγεί γλυκά του Γραίγου η φωνή,
στα βαθυγάλανα της θάλασσας τα μέρη.

Δεν ξέρω γω από την τέχνη των γραμμάτων...,
έχω τον Ζέφυρο λιμάνι λησμονιάς,
σαν με ποντίζει ο Σορόκος ο φονιάς
και με τραβά στα βάθη μέσα των κυμάτων...!

Μη σκοτώνεις το Λουλούδι

Από το Νίκο Σαλίβερο (Σάλος)

Πολύ εδούλεψε ο Θεός του χάους τη σιωπή.
Βρόντηξέ, πλημμύρησε, γέννησε «Κόσμο» και ζωή.
Ένα εφύτεψε Ηλιανθό στ' αγέρα τη κορφή
κί' ένα μοναδικό Λουλούδι ,πάνω στη μάνα γη.

Στον Ήλιο κάνει προσφορά <μέτρου> ζωής ακτίνες,
Νου στ' επέλεχτο Λουλούδι, μ' αισθήσεων οδύνες,
θλίψεις, χαρές κί' ηδονικές ,απατηλές Σειρήνες.
Ήλιου και Νου το φως, σε πόλεμου πέφτει δίνες,
από αρχής, οιωνοί κακού, πού έμελλαν ερμίνες.

Ο Ήλιος τη μέρα οχυρώνει και διώχνει το σκοτάδι.
Το φως του θέλει ο Ανθός, όλο της σκέψης χάδι
και τους καρπούς του κόσμου κλαδεύει κάθε βράδυ.
Μ' αφού η βουλιμιά και Λουλουδιού είν' παρακλάδι
τ' ανθρώπου θ' αγκαλιάζετ' ο κήπος απ' τον Αδη.

Του Ήλιου το φως , ευεργεσία, όμως σκοτώνει.
Ο Νους τ' ανθρώπου ,αγκαλιά ωσάν ορθώνει,
μ' αγάπης μύρο, μια ματιά, μ' ένα τραγούδι
κί' ευχή Θεού , πούν' στο χειμώνα ανεμώνη,
το θάνατο προφταίνει και έαρος ωδή υψώνει:
Συνταξιδιώτη , « Μη σκοτώνεις το Λουλούδι»

*Με σκοτωμένα «ανθρώπινα λουλούδια»

κοσμημένος είναι ο κάθε μας αιώνας.

Νύχτιοι κηπουροί κλαδεύουνε μυαλούδια

και της απάθειας γινόμαστε μόνιμος θαμώνας .

Γελοιογραφίες

Από τον Τάκη Κυριτσόπουλο

